

## Het nieuwe Duitsche exercitiereglement van 1 September 1888 <sup>(1)</sup>.

(Vervolg van N<sup>o</sup>. 1, bladz. 44.)

Het *tweede deel* van het nieuwe exercitiereglement handelt over het *gevecht* en wordt in twee onderdeelen gesplitst. In het eerste worden de algemeene grondslagen voor den hedendaagschen infanteriestrijd op den voorgrond gebracht, terwijl in het tweede het gevecht der tactische onderdeelen: compagnie, bataljon, regiment en brigade, behandeld wordt.

### A. *Algemeene grondslagen voor het gevecht.*

In de Inleiding, waarmede het reglement de behandeling der algemeene grondslagen aanvangt, wordt in de eerste plaats gewezen op de beteekenis van het exercitieterrein, en de wijze, waarop daarvan voor de oefeningen moet worden gebruik gemaakt. Ofschoon erkend wordt, dat een volkomen overeenstemming tusschen oefeningsterrein en gevechtsveld niet kan worden verkregen en het vooral de moreele invloeden zijn, die niet tot uitdrukking kunnen worden gebracht, wordt aan de andere zijde toch herinnerd, dat men, zoowel door de keuze van eenvoudige en juiste vormen, die eigen wapenwerking begunstigen en die des vijands evenredig verminderen, als door het bewaren, ook in het verspreide gevecht, van een deugdelijke discipline, krachtig tot de oordeelkundige voorbereiding voor den werkelijken strijd kan medewerken.

In de tweede plaats wordt de onderlinge verhouding van de verspreide tot de gesloten orde onomwonden uiteengezet. Het infanteriegevecht, aldus luidt het, wordt in den regel door de vuurwerking beslist en van deze kan in de verspreide orde op de meest volkomen wijze worden gebruik gemaakt. Het vuur in de gesloten orde is uitzondering. Grootere gesloten afdeelingen

(1) Een belangstellend lezer vestigt onze aandacht op twee vergissingen, die in het voorgaande artikel zijn ingeslopen en wel: bladz. 36, De C.C<sup>o</sup>. zijn bij een parade-opstelling alleen dan te voet, wanneer deze niet door een manoeuvre wordt gevolgd; bladz. 39, de marsch in de carré-formatie komt in onze gewijzigde compagniesschool niet meer voor. Met dankbetuiging maken wij hiervan, ter verbetering, melding.

kunnen in het werkzaam vijandelijk infanterievuur, in korten tijd aanzienlijke verliezen ondergaan. Deze omstandigheid noodzaakt er toe, de momenten voor het rechtstreeksch ingrijpen in het gevecht zooveel mogelijk te beperken, terwijl daarentegen het tirailleurgevecht uren kan duren.

Vond vroeger de grootte der massa hare grenzen slechts in het bereik van de haar nog beheerschende commandostem, thans noodzaakt de verhoogde vuuruitwerking tot meerdere verdeeling der gesloten lichamen.

In de verspreide orde is de soldaat niet angstvallig aan een vaste plaats gebonden; in vele opzichten beweegt hij zich vrij; daartegenover worden echter hooge eischen gesteld aan zijn gezond oordeel, zijn zelfvertrouwen, zijn dapperheid en lichamelijke geschiktheid. Hij moet zijn wapen oordeelkundig weten te gebruiken, het terrein op de voordeeligste wijze benutten en tevens voortdurend zijn aanvoerders in het oog houden. Ondanks deze moeilijkheden, aan het gevecht in verspreide orde verbonden, is dit echter de vorm, die in den tegenwoordigen strijd bij voorkeur wordt gebruikt. Het gevecht wordt er mede ingeleid, in de meeste gevallen ook door beslist.

*De tirailleurzwerf is daarom ook de hoofdgevechtsvorm der infanterie.* De gesloten orde behoudt desniettemin haar volle beteekenis voor de reserves en voor de aanvullingstroepen der tirailleurlinie; *bij uitzondering* zal zij echter in de eerste linie worden gebezigd en *nimmer* zal een gevecht door haar, buiten verband met de verspreide orde, worden doorgevoerd.

Bij de geheele opleiding voor het gevecht treden deze beginselen, die aan duidelijkheid niet te wenschen overlaten, op den voorgrond. Door den nood gedrongen, aan den verspreiden gevechtsvorm niet alleen den voorrang toe te kennen, doch zelfs het gebruik van andere vormen nagenoeg geheel uit te sluiten, wordt steeds de nadruk gelegd op de noodzakelijkheid eener deugdelijke opleiding van het individu. Is men slechts schoorvoetend overgegaan tot de aanneming van achterlaad- en daarna van repeteergeweer, niet minder aarzelend is aan de verspreide orde aanvankelijk het burgerrecht, later den voorrang toegekend en nog altijd verneemt men waarschuwend stemmen, die van een totale oplossing niet alleen geen heil verwachten, doch daarin voor de troepenleiding op het gevechtsveld een dreigend gevaar zien. Het nieuwe Russische reglement zegt zeer stellig, dat de tirailleurlinie zich *niet* eigent tot den bajonetaanval, ook al kan zij dezen naar omstandigheden uitvoeren. Normaal is het daar, dat de reserves, voor den bajonetaanval bestemd, in de tirailleurlinie rukken en salvo's geven. Ons komt het voor, dat er in ieder geval bij de vredesoefeningen geen gevaar in steekt om het zwaartepunt over te brengen naar de verspreide orde en de opleiding van den troep daarheen te leiden. Is men er in geslaagd, bij de vredesoefeningen den grootsten trap van volmaaktheid te bereiken, dan heeft men kans, ook het best weerstand te kunnen bieden aan de werking der moreele invloeden, die zich in den strijd zullen doen gevoelen; men zal het onmogelijke kunnen eischen, om het bereikbare mogelijk te maken.

*Het tirailleurgevecht.*

Ieder gevecht begint met de ontwikkeling van tirailleurs. Het komt er in de eerste plaats op aan, om met den vijand voeling te krijgen en zich de vrijheid van handelen voor te behouden. Daarom moet de eerste tirailleurontwikkeling een spaarzame zijn en zonder overijling volgen. Is eenmaal tot een krachtig optreden besloten, dan mag echter niet worden gearzeld of getalmd. Men kan zich geen grooter fout denken, dan het bezigen van ontoereikende krachten bij de doorvoering eener gevechtshandeling.

De dichtheid der tirailleurlinie bij de eerste ontwikkeling is verschillend en moet voor ieder geval afzonderlijk worden beoordeeld, mits men daarbij in het oog houde, dat te groote uitbreiding gevaarlijk is. Ook bij gevechtsoefeningen in vredestand bedraagt de frontbreedte voor de ontwikkeling eener compagnie niet meer dan 100 M.

Op tusschenruimte en richting behoeft door den tirailleur niet angstvallig te worden gelet. Bij ongedekte vleugels is de uitzending van gevechtspatrouilles noodzakelijk.

*Vuren.* Het vuur in de verspreide orde is het hoofdstrijdmiddel der infanterie; in den regel is het ook zelfs bij den aanval voldoende om de tegenpartij de stelling te doen ontruimen. Voor een dergelijke afdoende uitwerking wordt echter een deugdelijke vuurdiscipline vereischt.

Intusschen is het niet noodzakelijk, dat alle deelen eener tirailleurlinie op overeenkomstige wijze van het vuur gebruik maken; blijkbaar wordt echter het magazijnvuur in het reglement tot de uitzonderingen beperkt. Wel is waar wordt het gebruik van het magazijn meermalen aan het oordeel van den soldaat zelf overgelaten, doch tevens wordt er op gewezen, hoe hem moet worden geleerd om zijn magazijnsvoorraad voor de laatste beslissende oogenblikken te sparen. Bij hooge uitzondering slechts mag er op afstanden tusschen 300 en 800 M. gebruik van worden gemaakt; voorts bij den aanval, tijdens de laatste voorbereiding van den storm; bij de verdediging tot afweer van den stormaanval, tegen cavalerie en bij het plotseling stooten op den vijand en binnen diens onmiddellijk bereik.

Het meesterschap over het vuur, dit is een algemeen erkend beginsel, wordt slechts door een deugdelijke vuurdiscipline verkregen. Met de meeste zorg tracht men die dan ook in het Duitsche leger aan te kweeken. Spaarzaamheid met de munitie staat daarbij in de eerste plaats op den voorgrond; wanneer te midden van den strijd, de aanvoerders vallen en daarmee de leiding in de tirailleurlinie grootendeels verloren gaat, moet de soldaat in staat zijn om ook zonder dien steun een oordeelkundig gebruik van zijn vuurwapen te maken. Daarom vooral moeten de eischen in alle richtingen hoog worden opgevoerd en stelt het reglement o. a. aan een goed geoefenden troep, den eisch van onder *het vijandelijk vuur af te wachten, zonder dit te beantwoorden*, wanneer het eigen vuur geen werking belooft. Te allen tijde



heeft men er in de groote Europeesche legers een eer in gesteld om de geoefendheid van den troep tot die hoogte op te voeren en met reden wordt niet zonder zelfverheffing op voorbeelden van een zoodanige vuurdiscipline in den oorlog gewezen. Terwijl het fuseliebataljon van het 59ste regiment bij *Wörth* sterke verliezen leed door het vijandelijke vuur, zonder dit met vrucht te kunnen beantwoorden, en de eigen artillerie op korten afstand over de hoofden der fuseliers heen schoot, liet de bataljonscommandant, ten einde de kalmte onder zijn manschappen te bewaren, eenige elementaire bewegingen in den langzamen pas uitvoeren en de richting beoefenen, en bereikte daarmede geheel zijn doel (1).

»Ik had de eer,» aldus verhaalt ons een Oostenrijksch militair (2) »in 1866 te dienen onder een compagniescommandant, die zijn troep volkomen in de hand had. Terwijl bij den terugtocht op *Lochenitz*, pas en richting der afdeelingen voor de eerste maal gedurende den geheelen slag verloren gingen, manschappen vielen en een deel der voorste afdeeling kennelijk den pas versnelde, ten einde den terugtocht te bespoedigen, commandeerde de kapitein op bedaarden toon: *Division, Halt! Tête-Abtheilung, rechts richt euch! Habt, Acht! Division, Marsch! Tambour Einschlagen*» en bereikte door deze strenge militaire opvatting de gewenschte uitkomst.»

Zulke voorbeelden teekenen de innerlijke waarde van een troep; jammer genoeg, komen ze maar zelden onder de oogen van den soldaat, die daaruit meer dan uit de dorre grondslagen alleen zou kunnen leeren, wat van hem bij een degelijk ontwikkelde discipline mag worden verwacht.

*Bewegingen.* De bewegingen van uitgebreide tirailleurliniën worden in hoofdzaak uitgevoerd, wanneer men met den vijand in aanraking is; zij vereischen daarom de grootst mogelijke eenvoudigheid. Buiten 's vijands vuurbereik komt het voornamelijk aan op orde en samenhang; binnen dat vuurbereik blijft het van het grootste belang om steeds den kortsten weg te volgen.

Bij de bewegingen voor- en achterwaarts moet zooveel mogelijk aan de aanvankelijke marschrichting worden vastgehouden. Geringe veranderingen daarin kunnen, zoolang 's vijands vuur niet hevig is, door den schuinschen marsch geschieden; *grootere flankbewegingen* zijn binnen het vijandelijke vuur verboden. Frontveranderingen mogen onder het vuurbereik slechts bij uitzondering door zwenking worden uitgevoerd. Bestaat er noodzakelijkheid om in een andere richting een tirailleurlinie te vormen, dan geschiedt dit door uit de gesloten gedeelten van den troep een andere linie in het nieuwe front te ontwikkelen, en daarna de gedeelten der aanvankelijke tirailleurlinie, die gemist kunnen worden, te verzamelen. Aan deze beginselen verdient in de toekomst te worden vast gehouden; elke zijwaartsche verplaatsing van een

(1) C. TANERA, *Der Krieg von 1870/71*, dargestellt von Mitkämpfern. Erster Band. Weissenburg, Wörth, Spichern. 1888.

(2) *Oest. Mil. Zeitschrift*, Mai 1883.



tirailleurlinie onder of binnen het vijandelijk vuur is nadeelig en moet dus zooveel mogelijk worden vermeden en het verdient daarom zeer zeker overweging om soortgelijke bewegingen geheel uit een reglement te verbannen. De soldaat mag er niet in worden geoefend, integendeel moet bij hem de blijvende indruk worden gevestigd, hoe men op andere wijze ook op het exercitieveld de tirailleurlinie zijwaarts verplaatst. Bij ons hebben de flankbewegingen het burgerrecht en vooral in doorsneden terrein, achter een dijk of andere dekking kan men zich de practische toepassing zeer goed voorstellen; men wachte er zich echter voor om ook op het exercitieveld, d. i. op open terrein, deze bewegingen te beoefenen. De waarde eener beweging hangt geheel af van de omstandigheden, waaronder men haar gebruikt en daarom blijft het dan ook gevaarlijk om den recruit op de binnenplaats eener kazerne in het tirailleen te onderrichten; de goede elementen loopen gevaar van te worden bedorven en het peil der slechte wordt er doorgaans niet door verhoogd.

De bewegingen der tirailleurlinie geschieden in den regel met den gewonen pas. Moet een terreingedeelte worden bereikt, vóórdát de tegenpartij zich daarvan meester maakt, of moet een door het vijandelijk vuur bestreken ruimte worden gepasseerd, dan wordt de snelste gang (Marsch! Marsch!) aangenomen. Is het door te trekken terreingedeelte groot, dan wordt nu en dan halt gehouden, terwijl de tirailleurs zich op den grond neerleggen. Binnen het werkzaam vuurbereik gekomen, wordt het verder avanceeren voorbereid, door het vuur gedurende deze rusten. Een gedeelte van het geheel moet bij dit *sprongsgewijze* avanceeren de tegenpartij afwisselend onder vuur houden, en zoo aan het andere gedeelte de mogelijkheid verschaffen om voorwaarts te gaan. De grootte der sprongen wordt thans niet bepaald voorgeschreven; zij regelt zich naar de omstandigheden.

Als nadeel voor deze wijze van voorwaarts gaan tot den aanval wordt aangevoerd, dat zij veel krachten verbruikt, terwijl toch het voorwaarts-gaan licht vertraagt. Ook moet de groote, en met iederen sprong toenemende moeilijkheid, om een binnen het werkzaam vuur ingenestelde tirailleurlinie tot een herhaald voorwaarts gaan te noodzaken, tot voorzichtigheid in het gebruik van het sprongsgewijze avanceeren leiden. Is het met het oog op de werking van het vijandelijk vuur mogelijk, om zonder ophouden voorwaarts te gaan, dan moet dit onder alle omstandigheden geschieden en mag daarom bij de oefeningen het sprongsgewijze avanceeren noch op te groote afstanden worden begonnen, noch als de eenige vorm voor het avanceeren over open terrein worden beoefend. Veeleer moet iedereen van het begrip worden doordrongen, dat slechts het onophoudelijk streven om voorwaarts te komen, verbonden met weloverlegde voorbereiding door vuur, het succes waarborgt; dat daarentegen ieder lang verwijl onder het vuur van een beter gedekte tegenpartij tot groote verliezen aanleiding moet geven, terwijl een teruggaan met eigen vernietiging gelijk staat.

Het meest wordt het onafgebroken voorwaarts gaan begunstigd, wanneer het mogelijk is, door overmchtig vuur uit flankerende of domineerende stellingen, het vijandelijk vuur in bedwang te houden.

Het exercitiereglement behandelt hier met enkele regels een quaestie, die reeds vele pennen in beweging heeft gebracht. Hoe zal onder de tegenwoordige overstelpende vuurwerking de tirailleurlinie voorwaarts gaan? De krijgsgeschiedenis stelt de moeilijkheid van dat avanceeren, zoodra dit niet bijzonder door het terrein wordt begunstigd, in een helder licht; zij toont ons de buitengewone verliezen daaraan verbonden en geeft ons een beeld van de moreele invloeden, waarmede rekening zal moeten worden gehouden. Zij leert ons vooral hoe moeilijk het was om een eenmaal gestaakt avanceeren weder te hervatten en deed daarmede het reglementair beginsel om het voorwaarts gaan zoo min mogelijk te onderbreken, in waarde toenemen. In een goed voorschrift moet dit dan ook op den voorgrond worden gebracht en in vredetijd beoefend, ten einde den soldaat met het denkbeeld gemeenzaam te maken. Zoodra de ten aanval voorwaarts gaande tirailleurlinie halt houdt, is dit het uitvloeisel der noodzakelijkheid en de practijk erkent de moeilijkheden, die uit dezen toestand voortvloeien. Naast het groote bezwaar om de tirailleurs tot een vernieuwd avanceeren te noodzaken, staat het gevaar, dat de tirailleurlinie, die onder den indruk van verliezen is tot staan gebracht, tot een niet te bedwingen vuurstrijd overgaat. Ook al tracht men door de discipline de zenuwen te verstellen, met het psychologisch element zal moeten worden gerekend en dit te meer, wanneer het waar is, wat de Maarschalk St. Cyr beweert, als hij de soldaten in drie categorieën verdeelt en zegt, dat slechts  $\frac{1}{3}$  deel werkelijk dapper is, terwijl zelfs  $\frac{1}{3}$  geheel uit lafaards en kleinmoedigen bestaat; of wel wanneer men zich neerlegt bij de beweringen van hen (1), die nog verder gaan en aan slechts 5% der soldaten heldenmoed toekennen.

Is eenmaal de tirailleurlinie in haar voorwaarts gaan tot staan gekomen, dan zal een verder avanceeren door vuur moeten worden voorbereid, terwijl in den regel de inwerking van, in de linie tredende versterking noodig zal zijn om de tirailleurs te bewegen, de liggende houding of de gedekte stelling te verlaten. Het ligt voor de hand, dat dit vernieuwd voorwaarts gaan zoolang mogelijk moet worden voortgezet en het is goed gezien om in een voorschrift niet van de grootte dier sprongen te gewagen. Wie ter wereld zal ook in de practijk met een zoodanige bepaling rekening kunnen houden! Duidelijk is het eveneens, dat er naar gestreefd moet worden om de geheele linie gelijktijdig voorwaarts te doen gaan; na een krachtig voorbereidend vuur zal dit gelijktijdig avanceeren den vijand ongetwijfeld imponeeren. Niet altijd is het echter mogelijk; de aanval toch moet door vuur worden gesteund. In de eerste plaats wordt daartoe de medewerking ingeroepen

(1) Zie o. a. HÖNIG, *Zwei Brigaden*, Berlin, 1882.

*Militaire Spectator*, 1882, blad 307. Psychologie en Tactiek.

van artillerie of van infanterie, de aanvalslinie flankerende; alleen wanneer hierop niet kan worden gerekend en bovendien de omstandigheden, waaronder de aanval geschiedt, zoo bezwarend zijn, dat onafgebroken vuurwerking noodzakelijk is, eerst dan zal de aanvalslinie daarin zelve moeten voorzien. In het sprongsgewijze avanceeren met afdeelingen meent men het middel te hebben gevonden, om den aanval in deze moeilijke omstandigheden te verlichten. Ook het Duitsche reglement spreekt daarvan, hoewel in zeer bescheiden vorm; een *deel* van het geheel moet de tegenpartij afwisselend onder vuur houden, om aan de rest het voorwaartsgaan mogelijk te maken. Geen reglementaire bepalingen omtrent de grootte dus van dit deel; alleen het beginsel kennelijk door de nood gedrongen vermeld en daarmede tevens de toepassing tot de uitzonderingen beperkt.

De uitwerking van het vuur *gedurende de beweging* is een beperkte, omdat zij een rustig gebruik van het vuurwapen uitsluit. Daarom, zoo zegt het reglement, mag het slechts bij uitzondering worden gebezigd, bijv. gedurende den terugtocht, om de uitwerking van 's vijands vuur te verminderen.

Ook over het gebruik van het vuur *gedurende de beweging* zijn de gevoelens verschillend. NAPOLEON noemde het: »La musique pour faire avancer la troupe" en hechte er uit een moreel oogpunt groote waarde aan. De bezwaren, die er tegen worden aangevoerd, hebben veelal betrekking op het gevaar, dat het vuur nadeelig zal werken op het voorwaarts gaan en minder op de quaestie der uitwerking, die voor het meerendeel ook stilstaande of liggende als een toevallige moet worden aangemerkt. Dit gevoelen wordt echter blijkbaar niet door het Duitsche reglement gedeeld en bij de waarschuwing voor geringe uitwerking zou men geneigd zijn te denken aan de vrees voor een te groot munitieverbruik. Ook op dit punt treft men de meest uiteenlopende gevoelens aan; de vrees voor een te groot munitieverbruik mag niet leiden, aldus redeneeren sommigen, tot te groote spaarzaamheid in gewichtige oogenblikken; kan op geen zijwaartsche ondersteuning door vuur worden gerekend, dan zal bij het voorwaarts gaan op afstanden beneden 300 M. meermalen van het vuur gedurende de beweging worden gebruik gemaakt. Anderen wenschen daarentegen tot geen prijs het avanceeren in gevaar te brengen; zij willen een krachtige voorbereiding ook door het infanterievuur, op bepaalde afstanden, doch daarna met den looppas vooruit. 't Wordt moeilijk zich in den strijd tusschen militairen van practische ervaring een eigen denkbeeld te vormen; het voorzichtigste is zeer zeker om zich, wel is waar, een ideaal te scheppen, doch gelijktijdig rekening te houden met de mogelijkheid teleurstellingen te zullen onder vinden; onder de palliatieven, die kunnen dienen om een troep, welke dreigt te wankelen, voorwaarts te doen gaan, zal, dunkt ons, ook het vuur tijdens de beweging moeten gerekend blijven.

Van belang is hetgeen een Duitsch Schrijver, naar aanleiding van het nieuwe exercitiereglement, over de noodzakelijkheid om tijdens de beweging



te vuren, schrijft (1): »Het is niet denkbaar”, zegt hij, »dat de tirailleurlinie, zoodra het vuur des vijands zeer werkzaam wordt, als een beweegbare schijf de beweging ook op de middelbare afstanden zal voortzetten en het is daarom in het belang der discipline om, ten einde een niet bevolen vuur te voorkomen, als regel voor te schrijven, dat op afstanden van 600—400 M. de tirailleurlinie vurende zal avanceeren. De tirailleurlinie moet zich als een wandelende rookwolk, of als een door den storm voortgedreven stofwolk voortbewegen, de kruitdamp moet niet alleen de linie zelve, maar ook het geheele, vóór de vijandelijke stelling gelegen terrein, voortdurend als in een sluier hullen, om het doel onduidelijk en het oprukken van de achterste liniën mogelijk te maken. Een onafgebroken projectielenhagel moet in en over 's vijands stelling vliegen en het oponthoud in en onmiddellijk achter haar in hooge mate onveilig maken. Ook al zal de meerderheid dier projectielen niet treffen, toch zullen er raakschoten vallen, die echter bijzaak zijn; in de eerste plaats is de uitwerking een moreele, eensdeels voor den aanvaller zelf, die uit zijn eigen vuur moed put en er meer of min door bedweld raakt, anderdeels voor den verdediger.”

Het sprongsgewijs vurende voorwaartsgaan wordt verder door den Schrijver bestreden; hij vreest daarvan een belemmering in de uitvoering van den aanval en wenscht er alleen van gebruik te maken in doorsneden terrein, om aldus van de eene afscheiding naar de andere te komen. Naar zijn meening zal de zich bewegende tirailleurlinie het voorwaartsgaan moeten vergemakkelijken, door de tirailleurs van eerste en tweede gelid beurtelings te doen vuren.

't Is hier de plaats niet om deze meening aan een nadere critiek te onderwerpen; van dezen gedachtengang, die door den Schrijver nader wordt uitgewerkt, wordt slechts melding gemaakt om te doen zien, hoe zeer omtrent dit onderwerp de gevoelens verschillen.

*Verzamelen.* Het verzamelen geschiedt op het gesloten gedeelte van den troep. In het gevecht komt het er niet op aan, of ieder man, of iedere kleinere afdeeling, zijn oorspronkelijke plaats weder bereikt, doch wel dat snel weder gesloten troepen worden geformeerd.

#### *Gedragsregels tegenover de onderscheidene wapens.*

In het gevecht van infanterie tegen infanterie berust de uitslag, afgescheiden van de moreele factoren, op de geoefendheid in het schieten, de vuurdiscipline en de vuurleiding. Het is de taak van den aanvoerder om zooveel mogelijk geweren in het vuur te brengen, of het overwicht door vereeniging der vuurwerking van uitgebreide liniën, tegenover het beslissende punt te verkrijgen.

(1) *Allgemeine Militär Zeitung*, N°. 91. Jahrg. 1888.

De toepassing van dezen grondregel wordt vergemakkelijkt, wanneer men dekking kan vinden tegenover de overige gedeelten der vijandelijke linie.

De infanterist moet volkomen overtuigd zijn, dat hij ook in open en vlak terrein tegenover den enkelen ruiter overmachtig is. Zelfs tegenover meerdere ruiters behoeft hij den strijd niet te vreezen, indien hij kalm blijft en zijn geweer als repeteerwapen juist gebruikt, zonder zijn tegenpartij uit het oog te verliezen.

Tot afweer van den cavalerie-aanval eigent zich verder iedere formatie, die toelaat, de ruitery met een rustig afgegeven en goed gericht massavuur te ontvangen. Voor de cavalerie is de ontwikkeling van een zoo groot mogelijk aantal geweren het gevaarlijkst en daarom mogen ook alleen die formatiën worden gebruikt, welke dit begunstigen. Infanterie, die het niet waagt, om de cavalerie in den linievorm af te wachten, wanneer haar flanken door het vuur van achterwaarts geplaatste echelons zijn gedekt, zal ook in de carréformatie geen redding vinden.

Loopende tirailleurs zijn tegenover cavalerie weerloos, terwijl rustig vurenden den aanval met vertrouwen kunnen te gemoet zien. Hun sterkte neemt toe, naarmate het terrein dekking biedt. Tirailleurs, die in gevecht met vijandelijke infanterie zijn gewikkeld, moeten ook bij bedreiging door cavalerie het aannemen van een gesloten formatie trachten te vermijden. De infanterie is doorgaans in staat, in het open veld, zonder acht te slaan op vijandelijke ruitery, voorwaarts te gaan, zoolang deze niet door overmachtige artillerie of infanterie wordt ondersteund of zoo overmachtig is, dat zij gelijktijdig met meerdere liniën van verschillende zijden kan aanvallen. Slechts wanneer bijzondere omstandigheden dit noodzakelijk maken, b. v. wanneer de troep zijn munitie heeft verschoten, door een voorafgaanden strijd is geschokt, of wanneer een terugtocht onder voortdurende bedreiging door overmachtige cavalerie moet worden uitgevoerd, kan het aannemen der carréformatie noodzakelijk zijn. *In alle andere gevallen moet de infanterie in het gevecht tegen cavalerie indachtig zijn, dat de laatste het zich reeds als een voordeel mag toerekenen, wanneer zij de infanterie noodzaakt haar bewegingen te staken of een formatie aan te nemen, die een krachtige vuuruitwerking belemmert.*

In het gevecht tegen artillerie moet in het oog worden gehouden, dat aan dit wapen de overmacht van het vuur op de groote en middelbare afstanden ten goede komt. Eerst op ongeveer 1000 M. wordt de verhouding ongeveer gelijk en op de kortere afstanden komt de infanterie in het voordeel. De infanterie moet, onder gebruikmaking van het terrein, trachten de artillerie zoo dicht mogelijk te naderen. Eerst wordt op de bespanning, daarna op de bediening gevraagd. Er zijn gevallen denkbaar, waarin de infanterie op groote afstanden met vrucht tegen artillerie kan optreden; daartoe is echter een aanzienlijk munitieverbruik noodzakelijk. *Nooit echter mag de infanterie het als haar taak beschouwen, op groote afstanden de artillerie te vervangen of*

met haar in uitwerking te wedijveren. Zulk een houding leidt slechts tot munitie-verkwisting.

De strijd van de infanterie tegen de overige wapens wordt hiermede op heldere wijze gekarakteriseerd, de ondervinding van de laatste oorlogen in weinige woorden in beeld gebracht. Ook thans worden de moreele factoren op den voorgrond gesteld; al gaat de techniek rusteloos voort om de bewapening van het voetvolk te verbeteren, een bevredigend gebruik der nieuwere strijdmiddelen wordt alleen gewaarborgd door de deugdelijkheid der moreele eigenschappen, die zich niet laten reglementeeren, en alleen door een degelijk militaire opvoeding worden gegrond. In het bezit van zijn snelschietend vuurwapen behoeft de infanterist den cavalerist nimmer te vreezen, mits hem de moreele krachten op het gewichtig oogenblik niet ontzinken. Formatieverandering zal tegenover den cavalerie-aanval slechts zelden noodig zijn, zij heeft gewoonlijk verlies aan vuurwerking ten gevolge, die door de tegenpartij dikwerf gaarne met de opoffering van een deel zijner ruitery wordt betaald. Gesteund door zijn gezag, stelt een reglement deze beginselen in zeer beknopte vorm, en het is de taak van de officieren, om ze in vreedstijd door voorbeelden, in populaireren trant ten beste gegeven, aan den soldaat te verduidelijken en daarmede diens vertrouwen op de deugdelijkheid te verhoogen. Dit is geen gemakkelijke taak, wij erkennen dit, doch ze is noodzakelijk. Naarmate ook het leger in ontwikkeling toeneemt, zullen machtspreuken zooveel mogelijk moeten worden vermeden en de overtuiging van de waarheid der bewering door doelmatige grepen in de krijgservaring van anderen moeten worden gestaafd. Meer en meer begint zich de Duitsche militaire literatuur in die richting te bewegen (1); ooggetuigen deelen mede, wat zij persoonlijk hebben gezien en ondervonden, regimentsgeschiedenissen worden door ervaren handen samengesteld en daarmede gelijktijdig de tactische wetenschap in het algemeen, doch vooral het oorlogsleven van den soldaat meer en meer tot gemeen goed gemaakt.

Ook in de quaestie van het infanterievuur op groote afstanden wordt door het nieuwe exercitiereglement partij gekozen, in het bijzonder wat betreft de vraag, of ook de infanterie met de artillerie in vuuruitwerking zou kunnen wedijveren. Door een onzer kundigste officieren werd dit vraagpunt in der tijd met ernst overwogen en daarbij voortgebouwd op uitkomsten, welke leerden, dat de infanterie tegen levende doelen met het granaatkartetsschot der artillerie zou kunnen wedijveren (2).

Intusschen bleef deze theorie niet zonder tegenspraak (3) en openbaarden zich allengs twee stroomingen, waarvan de een het vuur op de groote afstanden onder bijna elken vorm in bescherming nam en de andere, het

(1) Zie o. a. het zoo juist verschenen: *Der Krieg von 1870/71*, dargestellt von Mitkämpfern. TANERA, *Erste und heitere Erinnerungen eines Ordonnanzoffiziers im Jahre 1870/71*, enz.

(2) J. VAN DAM VAN ISSELT, *Das Infanteriefeuer auf grossen Distanzen und sein Einfluss auf die Tactiek*. Berlin, 1880.

(3) Het infanterievuur der toekomst. *Militaire Spectator*, 1881, blad. 313.



wel is waar niet verwerpende, tot groote voorzichtigheid in het gebruik aanraade.

Het Deutsche reglement nu verbiedt op stelligen toon een mogelijk streven der infanterie om op grooten afstand het artillerievuur te vervangen; eerst binnen de 1000 M. begint de verhouding voor de infanterie gunstig te worden, terwijl door haar het zwaartepunt van den vuurstrijd op de kortere afstanden moet worden gezocht. Ook hier is het weer de moreele werking, die den doorslag geeft. De verdediger kan, de ondervinding leerde dit reeds in 1870, het terrein met een hagel van projectielen overstelpen, doch met welke uitkomsten? HÖNIG (1), die persoonlijk bij den strijd van de 38ste brigade te Vionville tegenwoordig was, berekent, dat van de 763 schoten der Franschen slechts 1 trof en dit onder omstandigheden, die voor de Franschen als de gunstigste mogen worden aangemerkt. Wel is waar zullen nu de uitkomsten van het artillerievuur op de groote afstanden evenmin aanzienlijk zijn, zij veroorzaken echter een grootere moreele uitwerking, terwijl zij de eigen infanterie in staat stellen om terrein te winnen en eerst daarna de schade in te halen. Steeds dreigt het gevaar, dat een troep, die oorlogservaring mist, ontijdig gebruik maakt van zijn vuur; daarom moet vooral in een reglement de grens voor het vuurgebruik niet te ruim worden genomen. Reeds in 1861 schreef W. von PLÖNNIES o. a.: *Bei gewöhnlicher Infanterie wird die Mehrzahl der Schüsse in einem dunklen Drange zur Selbstvertheidigung, selbst ohne das oberflächlichste Zielen abgegeben*" en verder: *»Solche Individuen, die ihr Gewehr vor dem Abfeuern fest an die Schulter setzen und es sodann in einer annähernd horizontalen Lage abfeuern, müssen schon als die besseren Infanteristen bezeichnet werden; diejenigen aber, welche Distanzen schätzen, Visire stellen und auf bestimmte feindliche Objecte zielen, sind ebenso kostbare als seltene Kriegsleute.*" Men mag dus niet te veel verwachten en nu moge het al waar zijn, dat bij de gesloten afdeelingen de leiding van het vuur in de handen blijft van de bevelhebbers, die zooveel mogelijk afwijkingen als de bovengenoemde kunnen voorkomen, wanneer die gesloten afdeelingen zelve door den vijand worden beschoten, dan zal ook dit toezicht meermalen onvoldoende blijken. Men moge de afwijkingen van het in vrede tijd geleerde, betreuren, loochenen kan men ze niet. 't Is treurig, doch waar, dat Deutsche officieren, die den jongsten Russisch-Turkschen oorlog medemaakten, beweren dat verandering van het vizier gedurende den strijd een zeer zeldzame verschijning was; en tal van andere voorbeelden bevestigen dit (2). Daarom is dan ook voorzichtigheid gewenscht. Aan de infanterie moet geleerd worden, dat de beslissing ligt op de kortere

(1) HÖNIG, *Zwei Brigaden*

(2) Bij Königgratz vond men bij het binnendringen in een vijandelijke stelling de geweren van de op 150 pas in het vuur geweest zijnde Oostenrijksche tirailleurs met een vizierstelling van 500 à 600 pas. Bij Hühnerwasser vond men na een gevecht van eenige uren, de geweren van het Oostenrijksche jagerbataljon met vizierstelling van 500 tot 700 pas en toch werd deels op 100 pas gestreden.

afstanden en dat, al mochten ook op de grootere afstanden tegen doelen van aanzienlijke uitgebreidheid kans van treffen bestaan, de tegenpartij door haar formatiën slechts uiterst zelden de gelegenheid zal bieden van een dergelijk vuurgebruik partij te trekken.

*Gebruik van het pioniergereedschap.* Bij de tegenwoordige uitwerking der vuurwapenen winnen de kunstmatige dekkingen in beteekenis. Te rechter tijd en op het juiste punt aangebracht, bewijzen zij aan den troep en aan de aanvoerders dikwerf de grootste diensten. Een voorwaarde is het echter, dat zij slechts de plannen van de aanvoering dienen en niet omgekeerd deze beheerschen. Dit laatste heeft bijv. plaats, wanneer de arbeid is begonnen, alvorens het plan positief vast staat. Vroegtijdige versterking van het terrein is daarom dikwerf schadelijk en belemmert de vrijheid van beweging. Van de zijde des aanvoerders is tactische kennis noodig om te weten, *wanneer en waar*, niet uitsluitend *hoe* men het pioniergereedschap gebruikt.

Het eenvoudigste kunstmatige dekkingsmiddel is de tirailleurloopgraaf. Bij de verdediging moet daaraan het opnemen en aangeven van afstanden in het voorterrein worden verbonden. Zelfs bij den aanval kan het pioniergereedschap gewichtige diensten bewijzen tot vasthouden en versterken van het veroverde terrein.

Bij de vredesoefeningen moet steeds, zoo het graven verboden is, het aanleggen van loopgraven worden aangegeven.

#### *Gedragsregels voor de aanvoerders en de soldaten in het gevecht.*

*De aanvoerder.* De aanvoering wordt des te moeilijker, naarmate minder gelegenheid bestaat tot een persoonlijk ingrijpen in de laagste rangen en het gebruik van commando's onmogelijk wordt. Met dit begrip voor oogen stelt het reglement voor de aanvoerders enkele beginselen, die zich in hoofdzak tot de volgende bepalen:

1°. Doelmatige keuze van het opstellingspunt is voor den aanvoerder noodzakelijk, ten einde het geven van bevelen te vergemakkelijken. Hieraan dient men zich reeds in vreedstijd te gewennen. De bereden officieren stijgen af, de soldaten moeten weten, dat te midden van het hevige vuur, hun aanvoerders te voet zijn.

2°. Ten einde ook de zelfstandigheid bij de lagere rangen aan te kweeken, moet van de zijde der hoogere aanvoerders *niet meer worden bevolen*, dan door hen overeenkomstig de werkelijkheid bevolen worden *kan en moet*.

3°. De pelotonscommandant kiest zijn plaats zoodanig, dat hij de vuurwerking van zijn peloton kan overzien. Niet zelden zal hij in de tirailleurlinie het best kunnen waarnemen, of het mogelijk is, een voordeel in het terrein of op den vijand te behalen. Hij moet zich alsdan helder voor oogen stellen, in hoeverre hij op *eigen verantwoordelijkheid* zulk een voordeel mag benutten.

4°. De groepscommandant ondersteunt den pelotonscommandant en is voor het aan hem toevertrouwde gedeelte verantwoordelijk, wat betreft de opstelling (Einrichtung) der tirailleurs, het stellen der vizieren, het doeltreffend gebruik van het wapen, het munitieverbruik en de aanvulling van het magazijn.

Zooals tot nu toe onder de behandeling is gebleken, wordt in het exercitiereglement slechts spaarzaam melding gemaakt van groepscommandanten; in meer dan een opzicht is feitelijk met het groepsstelsel gebroken en als zoodanig staat het Duitsche reglement lijnrecht tegenover het onze. In het eerste toch wordt het zwaartepunt van de leiding der tirailleurlinie verplaatst naar den pelotonscommandant, terwijl in het tweede aan de groepscommandanten groote invloed op den loop van den strijd wordt toegekend (1). In Duitschland is de groepscommandant, meer dan bij ons, slechts middel om den commandant de leiding van het peloton gemakkelijk te maken.

De grondregels, die tot beginselen voor den *soldaat* worden gesteld, zijn zeer belangrijk; naar onze meening zijn zij waard om in iedere *chambrée* ter lezing te worden opgehangen en het komt ons voor de lezers van dit tijdschrift belangrijk voor, ze in hun geheel over te nemen:

»De soldaat begint gewoonlijk na voorafgaande vermoeienissen en marschen, welker uitvoering in den oorlog dikwerf nog door ontberingen wordt verzwaard, den strijd. Ook onder zulke omstandigheden moet hij werkkraft, moed, kalm overleg en snelle besluitvaardigheid bewaren. Hij heeft deze eigenschappen in de oogenblikken des gevaars het meest noodig en moet door de opleiding in het bezit daarvan worden gesteld.

Bij het voorwaartsgaan moet hij er aan vasthouden, nimmer zonder voorafgaand bevel halt te houden, ook al zijn de verliezen nog zoo groot en al is de vuurwerking nog zoo hevig. Een teruggaan leidt tot vernietiging; daarentegen zal een werkelijk met beslistheid tot aan den vijand doorgezetten aanval steeds gelukken.

Bij de verdediging moet de soldaat op de plaats blijven, die hem is aangewezen. Hij kan dit met volkomen gerustheid doen, want hoe meer de vijand nadert, des te vernietigender wordt voor hem onze eigen vuurwerking. De tirailleur moet daarom zijn munitie voor de kortere afstanden bewaren, om ze daar op beslissende wijze te gebruiken.

*Ieder soldaat moet er naar streven, bij de afdeeling, waarbij hij behoort, te blijven.* Wie zonder bevel en zonder verwond te zijn, achter de strijdende troepen werkeloos wordt bevonden, of wie zonder bevel gewonden uit den strijd brengt, maakt zich aan lafheid schuldig. Wie van zijn compagnie verwijderd raakt, sluit zich onmiddellijk aan bij het naast strijdende troepengedeelte, stelt zich onder bevel van den aldaar commandeerenden officier of onderofficier, en gehoorzaamt dezen als zijn meerdere. Na afloop van het

(1) Zie o. a. § 94. Voorschrift op het tirailleur.



gevecht moet ieder, van zijn eigen troep afgeraakt soldaat dezen zonder talmen weder opzoeken.

Hij, die voelt, dat hij in het gewoel van den strijd zijn besluitvaardigheid en overleg verliest, moet naar zijn officieren zien. Zijn deze niet meer aanwezig, dan zijn er onderofficieren en dappere mannen genoeg, naar wier voorbeeld hij zich kan gedragen."

Het reglement vervolgt thans met algemeene grondslagen voor de *uitbreiding* in de breedte, en de *indeeling* in de diepte, voor den *aanval* en voor de *verdediging*, welker hoofdinhoud in het navolgende kan worden samengevat:

*Uitbreiding en indeeling.* Indeeling in de diepte is noodzakelijk. Het geheel wordt minstens in twee gedeelten verdeeld, waarvan het eerste als het zwakste dient tot *inleiding* van het gevecht. Wordt tot het doorzetten van den strijd besloten, dan moet ook een gedeelte der krachten in *reserve* worden gehouden. In het algemeen wordt voor de inleiding niet meer dan een vierde gebruikt, als reserve niet minder dan een kwart van het geheel beschikbaar gehouden.

De *frontale ontwikkeling* moet in de inleiding van het gevecht betrekkelijk gering zijn, daar anders het gevaar dreigt, dat men bij de doorvoering van den strijd tot een te groote uitbreiding in het front geraakt of dat ontijdig verschillende afdeelingen dooreen worden gemengd. Afdeelingen, die zich in verband met andere troepen in gevecht bevinden, kunnen zich ten gevolge van de aanleuning harer flanken het meest in het front uitbreiden.

De infanterie, die in het schieten goed is geoefend, is in staat om iederen aanval in front door haar vuur af te wijzen. De aanvaller zal daarbij zulke ontzettende verliezen lijden, dat hij, eenmaal afgewezen, niet licht een tweede maal zijn pogingen zal hernieuwen.

Infanterie, die de verliezen door het vuur op groote afstanden niet telt, en tegenover den stormloop des vijands koelbloedig haar vuur afgeeft, is, wanneer zij de voordeelen van het terrein gebruikt of wel het pioniergereedschap oordeelkundig benut, in het front zoo sterk, dat zij hier de ondersteuning van achterstaande troepen kan ontberen. Zij heeft slechts één kwetsbare plek, dat is de *flank*, voorzoover deze niet door het terrein of door troepen wordt beschermd. *Flankbeveiliging* is daarom van de grootste beteekenis en om die reden ook is de plaats van de in reserve gehouden afdeelingen achter de vleugels der voorste gevechtslinie. Dit beginsel wint in beteekenis, wanneer men in het oog houdt, dat een zijwaartsche verplaatsing van reserves met tijdverlies gepaard gaat en meestal onder het vijandelijk vuur moet worden uitgevoerd.

De afstanden, waarop zich de beschikbaar gehouden krachten van de in gevecht zijnde verwijderen, hangen af, zoowel van het gevechtsdoel als van de gesteldheid van het terrein. Aanvankelijk buiten het vuurbereik, in ieder geval zoodanig, dat niet eenzelfde vuurbundel of granaatkartets de 1ste en de 2de linie gelijktijdig kan treffen, is die afstand nu en dan grooter dan

200 M., om bij het naderen der beslissing meer en meer te worden verkort. In het algemeen zullen de gesloten afdeelingen haar optreden naar dat der tirailleurs regelen.

*Aanval en verdediging.* Bij den *aanval* moet onderscheid worden gemaakt tusschen het ontmoetingsgevecht en den aanval op een tot weerstand voorbereid front.

Het ontmoetingsgevecht ontwikkelt zich uit de marschcolonne, tegen een meestal zelf nog in den opmarsch begrepen tegenpartij. De voorste afdeelingen moeten nu tijd en ruimte winnen voor de volgende colonnes; daarbij moet van de onderbevelhebbers een zoo groot mogelijke zelfstandigheid worden geëischt, zonder echter den samenhang van het geheel in gevaar te brengen. Van belang is het, dat de aanvoerder zich aan het hoofd bevindt, om opmarsch- en gevechtsbevelen gelijktijdig te kunnen geven. De aanval toch moet door de ontwikkeling zoo min mogelijk worden opgehouden.

De aanval op een voorbereid verdedigingsfront moet daarentegen, van den aanvang af, door den aanvoerder naar een vast plan worden geleid, de opmarsch tot den strijd geheel naar diens inzichten worden geregeld.

De moeilijkheid om een door 's vijands vuur bestreken terreingedeelte te doorloopen, kan er toe leiden om van de duisternis voor de nadering partij te trekken. Gewoonlijk zal men reeds daags te voren in zoodanig geval tot aan de grenzen der vijandelijke vuurwerking vooruitrukken, en tegen den morgen de troepen der eerste linie nog in het duister vooruitbrengen, in dier voege, dat met het begin der morgenschemering het vuur een aanvang kan nemen.

De geregelde aanval zal slechts dan gelukken, wanneer overmacht in vuuruitwerking is verkregen. Eerst door de artillerie, daarna door de infanterie. Steunpunten in het voorgelegen terrein worden zoodra mogelijk vermeesterd, ten einde door de bezetting hiervan, de ontwikkeling der nog volgende afdeelingen te dekken. Sterke tirailleurzwermen trachten zich in de nabijheid van 's vijands stelling vast te zetten; zij worden bij voorkeur genomen uit de afdeelingen, die voor de uitvoering van den aanval zijn bestemd; de ondersteuningstroepen naderen zoo nabij mogelijk en houden zich tot ingrijpen gereed. Alvorens echter de overmacht in de vuuruitwerking is verkregen, mag aan het doorzetten van den aanval niet worden gedacht. Het best kan dit beoordeeld worden door de tirailleurlinie; deze toch neemt waar, wanneer en waar de weerstand bij den vijand vermindert; zij is in de eerste plaats in staat, van de voordeelen gebruik te maken, en daarom zal dan ook meermalen van haar het initiatief tot doorvoering van den aanval uitgaan. Het is alsdan de plicht der gesloten afdeelingen om de tirailleurlinie dadelijk te volgen, haar te ondersteunen en tegen teleurstelling te vrijwaren.

In het algemeen zal intusschen ook de aanvoerder der aanvallende troepen er op bedacht moeten zijn, om het bevel tot den storm te rechter tijd te geven. Heeft de tirailleurlinie de kleinere afstanden bereikt en, bestendig

versterkt, door de krachtigste vuurwerking den storm voldoende voorbereid, dan moeten de achterste afdeelingen, zonder op te houden, voorwaarts worden gebracht, om, vereenigd met de eerste linie, den strijd tot beslissing te brengen. Hierbij slaan de tamboers van alle gesloten afdeelingen van het oogenblik af, waarop de aanvalsbeweging niet meer aan 's vijands blikken kan worden onttrokken. Of alsdan de gesloten afdeelingen zich naast of achter elkaar bevinden, welke formatie zij aannemen, of de commandant van het geheel al dan niet nog een reserve beschikbaar zal houden, hangt geheel van de omstandigheden af. In dit beslissende oogenblik van den aanval bestaat er voor het aanvalsfrent slechts één wachtwoord en dat heet *Voorwaarts*. Het slaan der tamboers, het blazen van alle hoornblazers, brengt alles tot den laatsten man in beweging en met een Hoerah! werpen zich de stormende troepen op den vijand.

*Jede weitere Schematisierung des Angriffsverfahrens ist untersagt.*

Troffen wij tot nu toe uit een *tactisch* oogpunt geen bepaald nieuwe gezichtspunten aan, van het reglementaire standpunt verdient het zeer zeker opmerking, dat men met den normalen aanvalsvorm heeft gebroken. Slechts enkele zeer ruim gestelde rustpunten omtrent indeeling in: *inleidingsgroep*, *hoofdtroep* en *reserve*, slechts één afstand, die voor uitzetting en inkrimping vatbaar is, en daarna een beknopt beeld van den aanval, waaruit men met de wetenschap van de bezwaren aan de uitvoering verbonden en het verbod om zich aan bepaalde gedragsregels en vormen te binden, de leering kan putten, dat slechts de indrukken van het oogenblik op het gevechtsveld zullen beslissen. Met ons zal men de beteekenis van dezen greep erkennen! Terwijl de oorlogsondervinding leerde, dat alle normale aanvalsvormen op het gevechtsveld geheel en al naar terrein en omstandigheden, de zoo gevaarlijke *passe-partout* voor de tactische theoriën in vredetijd, moesten worden verkneed, schijnt men gelijktijdig tot de overtuiging te zijn gekomen, dat een bekwaam troepenleider hierdoor ten onrechte aan banden werd gelegd, en de minder bekwaame zich zou vastklampen aan een reglementaire reddingsboei, die tegen de wisselende stroomingen op het gevechtsveld zou blijken niet bestand te zijn. Met den Schrijver in de *Allgemeine Militär Zeitung* (1)

(1) *Allgem. Militär Zeitung*, N<sup>o</sup>. 86, e. v. Wij lezen in dit artikel o. a. het volgende: »Um zu beweisen, zu welchen Verhältnissen die vielgerühmte Dehnbarkeit in der Auffassung der Ausführung des Infanterie-Angriffs selbst im Frieden schon führen kann, erwähne ich ein in jüngster Zeit wirklich vorgekommenes Beispiel. Der commandirende General verlangt die Ausführung des Angriffs streng reglementarisch und betont besonders die Anwendung des sprungweisen Vorgehens. Der Divisions-Commandeur ist ein ausgesprochener Gegner dieser Vorwärtsbewegung und erkennt nur im unaufhaltsamen Vorwärtsschreiten unter unausgesetztem Feuer der im Vorgehen begriffenen Schützenlinie die Möglichkeit des Gelingens. Der Brigade-Commandeur will die Entfernung zwischen etwa 300 und 200 M. vom Gegner durch einen einzigen Gewaltsprung zurückgelegt wissen, nach welchem das Ausschieszen des Magazins und der Einbruch erfolgen sollen. Der Regiments-Commandeur will es mit keinem seiner Vorgesetzten verderben und überlässt die Ausführung dis propitiis! Die Folge davon ist, dass im Offizier-Corps von oben bis unten Niemand mehr weiss, auf welche der oben beregten drei Arten in jedem einzelnen Falle der Frontal-Angriff gemacht werden soll. Das gegenseitige Verhältniss zwischen Schützenlinie und geschlossenen Abtheilungen will nimmer-



verwachten wij van deze ruime opvatting bezwaren bij de vredesoefeningen, als voorbereiding voor het oorlogsveld. Ongetwijfeld toch zal iedere troepen-aanvoerder van hooger en lageren rang zich een beeld maken van den aanval over open terrein; hij zal zijn denkbeelden ingang trachten te doen vinden bij den onder zijn bevelen staanden troep en nu moge al worden aangevoerd, dat het verboden is om eenigerlei nadere uitlegging van het reglement voor een bepaald troepengedeelte voor te schrijven, het valt toch niet te loochenen, dat een commandant zijn minderen in rang naar het uiteen loopend verschil in opvatting zal beoordeelen en daarvan zal een weinig benijdenswaardige wrijving het gevolg zijn.

Wellicht is in het Deutsche leger reeds de ideale toestand ingetreden, zooals men zich die denken moet, namelijk dat men iedere gemotiveerde gedachte ook op tactisch gebied tot haar recht laat komen en, uitgaande van de meening, dat er verschillende wegen naar Rome leiden, bij de oefening in de eerste plaats let op eenheid in opvatting, orde en samenhang; in dat geval zal de toepassing van de meest vrijzinnige reglementaire beginselen geen gevaar leveren. Hoe meer wij ons in de studie van het Deutsche reglement verdiepten, des te meer drong zich aan ons, vooral wat de behandeling van het tweede gedeelte betreft, de gedachte op, dat het een ideaal reglement is, doch onder een ideale legervorming.

Ten opzichte van den *aanvalsvorm* wordt in het reglement partij gekozen voor de *omvatting*. »Overmacht van vuur,» zoo luidt het, »onmisbaar voor het gelukken van den aanval, wordt het best verkregen door de omvatting. Deze moet echter reeds tijdens de eerste ontwikkeling worden voorbereid. Poging tot omvatting uit de voorste gevechtlijn met gedeelten van reeds ontwikkelde, wellicht zelfs reeds strijdende infanterie, beloven, wanneer zij door het terrein niet bijzonder worden begunstigd, geen kans van slagen en leiden tot een schadelijke versnippering der krachten.»

Omtrent het gebruik, dat van den omvattenden aanvalsvorm in de toekomstige gevechten zal worden gemaakt, wordt niet volkomen eenstemmig gedacht. Naarmate de gevaren, aan het voorwaarts gaan verbonden, grooter worden, zoekt men, dit ligt voor de hand, in den aanvalsvorm het middel om ze zooveel mogelijk te verminderen. Men hoopt door uitbreiding van het aanvalsfront, 's vijands zwakste zijden, de niet aangeleunde flanken te bereiken en deze aan te vallen, alvorens de tegenpartij naar de bedreigde zijde front heeft gemaakt. Wordt intusschen deze aanvalswijze regel, dan zal de verdediger vooral in zijne te voren gekozen en versterkte stelling daarmede rekening houden en zodoende elken aanval op de flank tot een frontaanval op een eveneens krachtig ter verdediging ingerichte linie

mehr stimmen; Alles ist befangen und verwirrt geworden, und selbst die eingehendsten Instructionen vermögen keine Klarheit mehr zu schaffen. Genug, weder auf dem Exercierplatz, noch während des Manövers vermochte die Ausführung auch nur eines einzigen Frontal-Angriffs die Zufriedenheit der Vorgesetzten zu erlangen. Und für das Misslingen werden natürlich stets die in der Feuerlinie commandirenden Hauptleute und die Bataillons-Commandeure verantwortlich gemacht, enz."

terugbrengen. MECKEL (1) noemt dan ook: *Die Umfassungssucht eine Krankhafte Erscheinung unserer Zeit* en waarschuwt ernstig tegen het misbruik daarvan. Volgens hem kan van een omvattende aanvalswikkeling in den regel slechts sprake zijn, wanneer men met groote overmacht optreedt, of wel wanneer een gelijk sterke tegenpartij een zeer geconcentreerde stelling heeft ingenomen; voorts vooral bij rencontre-gevechten, waarin men geen te voren versterkte flank kan verwachten en eindelijk, om door bedreiging der flanken den frontaanval te verlichten. In alle andere gevallen noemt hij de omvattende aanvalswikkeling een kwaal, waarin men dikwerf, door de omstandigheden daartoe genoodzaakt, vervalt. Al weder dus een moeilijkheid aan de toepassing van de tactische grondregels op het gevechtsweld verbonden! De verdediger weet, op grond der theorie, dat omvatting hem dreigt; hij zoekt daartegen naar vleugelaanleuning, in ieder geval naar vleugeldekking en allicht laat hij zich tot een te groote uitbreiding in front verleiden. De aanvaller van zijn kant richt al dadelijk bij de verkenning zijn blikken naar de flanken; de nog in marsch zijnde afdeelingen, die zich zijwaarts van de hoofdcolonne bevinden, worden rechtstreeks in de richting dier flanken gedirigeerd en tegen den actief optredenden verdediger ziet hij zich wellicht spoedig blootgesteld aan doorbreking van het centrum. Intusschen geldt het hier meer een tactisch, dan een reglementair beginsel. Feitelijk toch, en dit blijkt ook uit de waarschuwing in het Duitsche voorschrift opgenomen, geschiedt de omvatting door afdeelingen uit de tweede of volgende liniën, die zich naast de strijdenden ontwikkelen en richting nemen naar 's vijands flank, om ook daar tot den frontaanval over te gaan. Voor den soldaat bestaat daarom slechts één aanval, dat is de frontaanval, die dus als zoodanig ook alleen in een reglement moet worden vermeld.

Wat de *verdediging* betreft, ontmoeten wij in zeer beknopten vorm de algemeen als juist erkende beginselen. Op den voorgrond wordt gesteld, dat de keuze van de stelling wordt beheerscht door de eischen eener krachtige vuurwerking; door de kunstmatige versterking wordt de verdedigingskracht verhoogd. Is de aanvalsrichting herkend, dan wordt de tirailleurlinie van den aanvang af zoo sterk bezet, als tot het vasthouden der stelling overeenkomstig gevechtsdoel en terrein noodig is. Tirailleurloopgraven of andere dekkingen worden aangebracht, afstanden opgenomen, munitie aangevoerd en ondersteuningstroepen in de nabijheid der tirailleurlinie bedekt opgesteld. Ook hier worden geen bepaalde getallen genoemd en de meest mogelijke vrijheid aan de bevelvoerenden gelaten.

Wat de opstelling der hoofdreserve aangaat, hieromtrent wordt verschil gemaakt, naarmate de verdediging slechts afweer bedoelt, of wel naar be-

(1) MECKEL, *Taktik. Allgemeine Lehre von der Truppenführung im Felde.*

slissende uitkomsten streeft. Vooral in het laatste geval moet een krachtige reserve worden gereed gehouden, om op het juiste oogenblik tot den tegenaanval over te gaan. In den regel wordt deze reserve op den vleugel gesteld en wel, zegt het reglement, omdat men daarmede het beste weerstand biedt aan de *omvatting*, deze meest gevaarlijke tegenpartij van sterke stellingen.

Wanneer het werkelijk bij den aanval regel is om te omvatten, komt het ons voor, dat de verdediger, met meer kans van slagen verdedigend kan te werk gaan tegen die omvatting, door met kracht het zwakke gedeelte van den aanvaller, d. i. het centrum, te doorbreken, ten einde daarna de vleugelafdeelingen in de flank te vallen. Gevaarlijk schijnt het daarom, te veel aandacht aan één bepaalden aanvalsvorm te schenken, om daarmede niet gelijktijdig nieuwe gevaren in het leven te roepen.

Tegen het bezetten van stellingen, nog vóór dat de vijandelijke aanvalsrichting bekend is, wordt in het reglement met nadruk gewaarschuwd.

Voor den terugtocht na een nederlaag kunnen geen regels worden gesteld; zal hij eenigszins geregeld kunnen geschieden, dan moeten troepen ter opname aanwezig, m. a. w. er moet nog een indeeling in de diepte te onderkennen zijn. Steeds dient echter in het oog te worden gehouden, dat het een verkeerd beginsel is, om van troepen, die in een beslissend gevecht zijn gewikkeld, een reserve tot dekking van den terugtocht beschikbaar te houden, in stede van deze tot het doorzetten van den strijd te gebruiken.

Met enkele rustpunten voor de keuze der opname-stellingen worden de *algemeene grondslagen voor het gevecht* besloten.

De slepende gevechten, alsmede de demonstratiën, worden niet in het bijzonder besproken en daarvan wordt alleen gezegd, dat zij geheel behooren tot de troepenleiding, die naar omstandigheden oordeelt.

DE VLAMING.

Haarlem, 1 Dec. 1888.

(Slot volgt.)



## DE ORGANISATIE ONZER MARINE.

De organisatie onzer Marine, door H. D. GUYOT,  
gepensionneerd Kapitein ter Zee. Drie stukken.  
's-Gravenhage, Gebr. VAN CLEEF. 1887/88.

Zou er in den laatsten tijd nog geklaagd moeten worden, dat er zoo weinig over marine-zaken geschreven wordt, of dat de zeeofficieren hun licht verborgen houden? Wij gelooven het niet, al houden vele voorlichters ook geen rekening met de verzuchting, die wij laatstelijk in het *Militair Blad* lazen, dat het er veel van heeft, alsof de oplossing der marine-quaestie die van een rekensom was geworden.

Toch zal dit wel eenigszins het geval behooren te blijven, zoolang men niet over onbeperkte middelen kan beschikken; en dat zulks niet mogelijk is, zal wel niemand ontkennen.

Indien men dan door beperkte middelen gebonden is, komt het er ten eerste op aan, vooral indien de ruimte daarvan niet groot is, zooveel mogelijk partij te trekken van hetgeen, waarover beschikt kan worden, wat in dit geval wil zeggen: een organisatie daar te stellen, die in vreedstijd niet te veel kost en vatbaar is, om in tijden van spanning of nood spoedig meer te leveren, waarbij men dus op een krachtige reserve steunt.

Dit doel heeft den Schr. van het bovengenoemde werk voor oogen gestaan. Of hij het bereikt heeft, is een vraag, die wij, naar onze bescheiden meening, niet volmondig met ja durven beantwoorden, wat niet wegneemt, dat hij een hoogst verdienstelijk werk leverde, voornamelijk door met cijfers en getallen aan te toonen, dat de hedendaagsche toestand er een is, die, zooals hij zegt: „ons geen waar voor ons geld geeft”.

Meer dan menig ander, die naar de pen vatte en zijne denkbeelden openbaarde, was de Schr. in staat om van de niet geheime gegevens gebruik te maken, omdat hij ze, door de verschillende werkkringen en betrekkingen, waarin hij bij de zeemacht diende, beter kende en naar waarde wist te schatten, maar zeker ook niet minder, omdat hij, als kundig zeeofficier gewaardeerd zijnde, geroepen werd deel uit te maken van commissiën,

waarvan de werkzaamheden en uitkomsten niet publiek werden gemaakt — en waarover hij dan ook het stilzwijgen bleef bewaren — maar die hem toch inzichten moesten geven in plannen en voornemens, waarvan slechts weinigen kennis dragen.

Indien wij dan aan de uitnoodiging van de geachte Redactie van dit tijdschrift gehoor gaven om het bovengenoemde werk aan te kondigen, zoo was het met een verklaarbaren schroom, want de goede naam, dien de geëerde Schr. bij de Marine bezit, maakte ons de taak te moeilijker, naarmate wij ons minder met al de voorgestane denkbeelden konden vereenigen.

Schr. stelde de vraag, of »de taak der marine, zooals die zich gaandeweg uit de omstandigheden heeft ontwikkeld, een doelmatige dienstregeling in den weg staat,» om te kunnen beoordeelen, of daarop een nieuwe organisatie kon gegrondvest worden, en beantwoordde deze vraag ontkennend.

Dit durven wij een verblijdende uitkomst noemen, want de vele en n. o. m. veelal gerechtvaardigde afkeuring, die hij over het bestaande uitspraak, had ons doen vreezen, dat ook een radicale verandering van de »historische taak der zeemacht» zou noodig geoordeeld zijn en zoo iets hadden wij onbegonnen werk geacht.

Voor den Schr. is het uitgemaakt, dat de »raison d'être» eener Nederlandsche zeemacht ligt in het feit, dat den Nederlandschen staat »uit het roemrijk tijdperk onzer geschiedenis uitgestrekte overzeesche bezittingen zijn nagelaten, die het onderhouden van een scheepsmacht noodzakelijk maken.»

»De omstandigheid, dat het marine-materieel tot voor ongeveer 30 à 40 jaren nagenoeg onveranderd gelijk aan dat der vorige eeuwen was gebleven en in hoofdzaak tot alle, van een oorlogsschip te vergen diensten kon gebezigd worden, deed de behoefte niet ontstaan aan een regeling voor de verschillende diensten, waartoe onderscheidene soorten van schepen benoodigd waren.»

Deze tijden zijn echter verdwenen en zoowel de invoering van de stoomkracht, als die van het pantser, zwaar en verbeterd geschut, hebben het noodzakelijk gemaakt, dat voor elken bijzonderen dienst ook een verschillend soort van schip moet gebezigd worden.

Dat de kleine mogendheden hierbij geen gelijken tred konden houden met de groote, ligt voor de hand, maar bovendien »kon met dien drang niet gelijktijdig het zuiver inzicht in de te vervullen taak ontstaan» en dit minder nog bij een »kleine mogendheid, zooals Nederland is, met traditiën eener groote zeemogendheid.»

»Het is voldoende,» zegt Schr. »om daarvoor te wijzen op de staatscommissie van 1852, de enquête-commissie van tien jaren later en zoovele andere commissiën, die tot geen noemenswaardige uitkomst leidden.»

Eerst de commissie tot »herziening van hetgeen is vastgesteld nopens de kustverdediging in Nederland, voornamelijk wat betreft de maritieme middelen,» in 1864 benoemd, bracht eenige maanden later een rapport uit, waarin de

betere zienswijze duidelijk uitkomt, maar dat niet altijd juist is opgevat of zuiver uitgevoerd geworden.

De commissie, zoo lezen wij, achtte het noodzakelijk voor Nederland, om »te allen tijde een voldoende, naar de eischen van den tijd ingerichte scheepsmacht te onderhouden, die de uitgestrekte overzeesche bezittingen van het Rijk moet helpen verdedigen en die aan onzen uitgebreiden handel en nationale belangen bescherming behoort te verleen», en verder ten opzichte der kustverdediging: »de commissie heeft als grondstelling erkend en opgevolgd, dat de verdediging van havens, reeden en vaarwaters, door vaste sterkten behoort te geschieden, bijgestaan door drijvend materieel. Zoowel wegens de kostbaarheid van drijvend materieel, dat aan de eischen des tijds voldoet en uitsluitend tot één doel — de binnenlandsche verdediging — bestemd is, als uithoofde van de moeilijkheid om het te bemannen, waartoe een talrijk, welgeoefend en voor een deel zeer bekwaam personeel gevorderd wordt, moet de toedeeling van drijvend materieel met spaarzaamheid geschieden, en alleen dáár, waar zulks voor een goede verdediging volstrekt noodzakelijk is. Het streven zal dus zijn, de eischen aan drijvend materieel zoo beperkt mogelijk te stellen.»

Dat deze grondstelling de éénige ware is, waarvan moet worden uitgegaan, om tot een goede organisatie te komen, gelooven wij met den Schr., maar dat deze stelling als algemeen doorgaande moet aangenomen worden, kunnen wij hier niet toegeven; in Engeland althans verklaren bekende deskundigen, dat zij voor dát land de toepassing verkeerd zouden achten. Dáár kan de vloot, en zoo komt het ook ons voor, even als vroeger hier, de kust genoegzaam beveiligen, en moeten er alleen sommige havens, waar zich de arsenalen bevinden, als steunpunten voor de vloot, bijzonder versterkt worden, want het doen van een strooptocht door den vijand brengt nog geen verovering of vaste inbezitneming mede.

Intusschen, hoe dit ook zij voor andere landen, voor onzen toestand is die stelling onwederlegbaar.

Zich grondende op die uitspraak, die zeker door »de verandering van het zeewezen sinds 1864 niets van hare kracht heeft verloren», integendeel waarvan de juistheid meer en meer wordt bevestigd, verwerpt Schr. de mogelijkheid, dat schepen, voor andere diensten bestemd, bij de kustverdediging bruikbaar zouden zijn, want gaandeweg blijkt het, dat de bodems, voor die verdediging bestemd, eigenlijk hoe langer hoe meer aan één plaats zijn gebonden.

Jammer genoeg, toonen de bescheiden, behoorende bij de begrootingen van de voorlaatste jaren, »wellicht onder verkeerde ingevingen opgesteld» aan, dat die stelling in het vergeetboek geraakte, maar dit was voor den Schr. geen reden, om er zich bij zijne voorstellen niet aan te houden.

De taak der zeemacht is te splitsen in twee hoofddeelen: diensten binnengaats en diensten buitengaats.



Het eerste gedeelte omvat de landsdefensie, het tweede, de verdediging der koloniën, het houden van politietoezicht op de visscherij in de Noordzee en de bescherming en bevordering der Nederlandsche belangen in den vreemde.

Om nu tot een goed overzicht te kunnen komen, van hetgeen volgens de bestaande dienstregeling, zoowel aan personeel als materieel bij een normalen toestand van beide noodig zoude zijn, heeft Schr. uit de begrootingsstukken van verschillende jaren de uitgaven nagegaan. Niet alle cijfers waren in die bescheiden zoo gemakkelijk te vinden, óf omdat het personeel niet in alle rangen en graden voltallig was en overeenkwam met de behoeften, óf omdat de sommen voor bepaalde zaken onder andere opgaven als het ware verscholen waren.

Deze arbeid, die zonder twijfel veel moeite heeft gekost, gelooven wij onder de meest verdienstelijke van het werk te mogen rangschikken.

Zonder het betrekkelijk juiste cijfer te kennen, wat de bestaande dienstregeling kost, is het eigenlijk onmogelijk zich een goed denkbeeld te vormen van hetgeen voor het uitgegevene wordt verkregen en van de beoordeeling der vraag, of beide aan het doel, dat men wenscht te bereiken, voldoen.

Onder die verschillende becijferingen vinden wij er een, die, zoo wij ons niet zeer bedriegen, voor onze marine geheel nieuw is en waarop wel zeer de aandacht mag gevestigd worden. Wij bedoelen de berekening van de waarde van het bestaande materieel, om, daarvan uitgaande, te kunnen komen tot het vaststellen van een som, noodig voor nieuwen aanbouw, indien men dat materieel niet langzamerhand en ongemerkt wil zien verdwijnen.

Voor sommige marine's, van om ons liggende Rijken, waren dergelijke berekeningen gemaakt, omdat zij zeer leerzaam zijn en de betrokken Regeeringen vermeenden, zonder die opgaven aan de Vertegenwoordiging geen juist denkbeeld te kunnen geven van hetgeen vereischt werd; maar dit goede voorbeeld scheen hier te lande geen navolging te zullen vinden en onnoodig geacht te worden.

Toch komt het ons voor, dat men zonder die berekening steeds in het duister zal tasten en men den Schr. daarom dubbel dankbaar mag zijn, dat hij met zijn opgaven een leemte aanvulde, die reeds te lang bestond.

Uit het normale budget, door Schr. opgemaakt voor de bestaande dienstregeling, blijkt ons, dat voor de afdeling personeel in ronde som noodig is f 5.300.000. Intusschen is dan nog niets uitgetrokken voor herhalings-oefeningen van miliciens, die wel is waar tot nu toe ook niet plaats vonden, maar die onmogelijk steeds zullen kunnen uitblijven.

Wijders toonde de Schr. met cijfers aan, dat:

a. met het getal vlag- en hoofdofficieren ternauwernood in den dienst kan worden voorzien, dat het aantal luitenants ter zee belangrijk grooter zal moeten worden, vooral indien de torpedodienst uitgebreid wordt;

dat het korps officieren van gezondheid vrij wel zal kunnen voorzien in den dienst, mits de kanonneerbooten van geneeskundige hulp verstoken blijven;

dat het aantal officieren van administratie genoegzaam blijkt te zijn, wanneer hun plaatsing met overleg geregeld wordt;

b. dat bij het mindere personeel:

het aantal scheepsonderofficieren compleet is; dat het constabelspersoneel nog een klein tekort heeft, dat het tekort bij het aantal gasten (matrozen 1ste en 2de klasse) belangrijk is; dat dit eveneens het geval is bij het korps machinisten, maar dat het vuurstokerspersoneel vrij wel voltallig is.

Uit het stilzwijgen, dat de Schr. bewaart omtrent het korps mariniers zouden wij wel geneigd zijn, eenige conclusiën te maken. Een klein gedeelte der subalterne officieren is, volgens de bestaande bepalingen, aan boord der schepen ingedeeld, terwijl de onderofficieren en minderen bijna allen op de vloot geplaatst kunnen worden. Voor de hoofdofficieren en de overige subalterne officieren is dit echter niet het geval, en de vraag ligt dus voor de hand, wat het Departement van marine bij mobilisatie met hen moet aanvangen.

Reeds meermalen werd er in de Tweede Kamer of in tijdschriften op gewezen, dat het marine-budget bezwaard bleef met een uitgaaf voor, wel is waar verdienstelijke officieren, maar die toch bij een mobilisatie tamelijk wel zonder bepaald aangewezen werkkring zouden blijven staan.

Het schijnt ons dan ook toe een verzuim te zijn, dat de Schr. hier, wellicht geen oplossing wetende, eenvoudig een sprong heeft gedaan en bedoelde personen in zijn besprekingen heeft overgeslagen.

Trouwens de geheele toestand van het korps mariniers, en zijne verhouding tot de hedendaagsche zeemacht, is een zoo zonderlinge, dat het tijd wordt, er een verandering plaats grijpe, en dat bij het baan breken van meer zuivere denkbeelden omtrent marine-zaken, dat korps, tot nu toe een verdienstelijk deel der zeemacht, maar niet meer genoeg met haar in verband staande, in overeenstemming gebracht worde met de omstandigheden, waarin wij verkeerden, en de eischen, daarbij te stellen.

Wij blijven nog een wijziging, in den geest van de »fusiliers de la marine" der Fransche zeemacht, waarbij de taak der minderen vrij wel dezelfde blijft, maar in den dienst der officieren door zeeofficieren wordt voorzien, de meest gewenschte en eenvoudigste oplossing achten.

De instandhouding en vernieuwing van het materieel, dat noodig is, om aan de bestaande dienstregeling te kunnen voldoen — buiten dat, behoorende tot de O.-I. militaire marine, wat dan ook op het budget van koloniën wordt uitgetrokken — vereischt jaarlijks een som van f 5.600.000.

Om dit cijfer te vinden heeft Schr., zooals wij vroeger reeds aangaven, de waarde berekend van het tegenwoordige materieel, om daarna te kunnen

komen tot een raming voor noodigen nieuwen aanbouw, ten einde dit materieel op de bepaalde sterkte te houden, in verband met het onbruikbaar worden door ouderdom, slijtage door dienst en vermindering van waarde, door het niet langer voldoen aan de eischen, welke van den vooruitgang in stoom-, scheepsbouw-, of artilleriewezen het gevolg is.

De waarde van het bestaande materieel, zoo zuiver mogelijk berekend, wordt door Schr. gesteld op f 56.000.000, terwijl dat der Indische militaire marine bijna f 9.600.000 bedraagt.

Natuurlijk was het niet doenlijk, ook bij gebrek aan officieel aangenomen cijfers, mathematisch juiste verhoudingen vast te stellen voor de noodige afschrijvingen, maar geleid door de daarvoor bepaalde percenten bij andere marines, en rekening houdende met Nederlandsche toestanden, kwam de Schr. tot de uitkomst, dat jaarlijks voor ruim f 2.400.000 aan nieuwen aanbouw zal moeten worden besteed.

Dit is zeker een getal, dat tot nadenken dwingt en velen niet zal medevallen. Bij verschillende begrotingen van vroeger, werd voor dezen post, of door zoogenaamd zuinige Ministers, of door den wil der Volksvertegenwoordiging, belangrijk minder uitgetrokken, maar dan bedroog de zuinigheid altijd de wijsheid en bleek het later, dat hetgeen men had willen uitsparen, toch noodig was geweest, terwijl dan het verschil alleen daarin bestond, dat men overhaast gedwongen werd, het verachterde, door uitgave van grooter sommen in eens, weder in te halen.

Voor de afdeelingen personeel en materieel samen moet dus gerekend worden op een uitgaaf van bijna 11 millioen gulden.

Voor de overige posten, als pensioenen, die zich tengevolge van het langzamerhand meer compleet worden van het personeel in stijgende richting bewegen en voorloopig op f 1.400.000 gesteld mogen worden; loodswezen, dat gemiddeld in de laatste jaren op f 1.820.000 geraamd kan worden, waar tegenover echter belangrijke baten staan, die bij de wet op de middelen verrekend worden; administratie, waarvoor f 360.000 kan aangenomen worden en onvoorziene uitgaven, gesteld op f 60.000, dan, alles te zamen op een uitgaaf van ruim f 3.500.000 becijferende, komt men tot een som van ruim 14,5 millioen voor een normale begrooting.

Wel is waar vermeenen sommigen, dat hierop nog wel te bezuinigen zou zijn, indien de werven zuiver tot arsenalen werden teruggebracht; maar de Schr. merkt terecht op, dat zulks het geval niet zou wezen — en het een feit is, dat de werven, juist als arsenalen, het budget zwaar drukken. Dat het een verkeerd denkbeeld zou zijn, om alle werkkrachten van de werven te verwijderen en niet alleen nieuwen aanbouw, maar ook herstellingen volkomen aan particulieren over te laten, toont de tegenwoordige Minister van Marine, in zijn Memorie van toelichting (begrooting van 1889), aan. Z.Ex. zegt daar: »de reden, dat reparatiën in den regel niet aan particulieren mogen worden toevertrouwd, ligt in de bekende omstandigheid, dat herstellingen



hoogst moeilijk, zoo niet onmogelijk te voren met juistheid geraamd kunnen worden en meestal tegenvallen, wat den duur en de kosten aangaat. Het is daarom niet doenlijk er contracten voor te sluiten, die de belangen van den dienst en 's lands financiën voldoende waarborgen, zonder dat de particuliere industrie tevens groot gevaar loopt, zich groote schade te berokkenen. Om het laatste te voorkomen, moet veel hooger dan noodig schijnt, worden ingeschreven en bij gemis aan de middelen om zelf herstellingen te doen aanvaarden, zou de Regeering zich daarbij wel moeten neerleggen."

Hoe het met deze bezuiniging op de werven ook gesteld zij, op de gemaakte normale begrooting zou zij van weinig invloed zijn, daar hierop verschillende posten nog niet voorkomen, die binnen korteren of langeren tijd tot verhooging van uitgaven zullen leiden.

Gaan wij nu aan de hand van Schr. na, dat voor deze som van 14,5 millioen — behalve hetgeen Koloniën aan marine ten koste legt — wij thans bij het in dienst houden van ruim 4000 koppen voor buitenlandschen dienst, of 7600 in het geheel (zonder zeemilitie), in oorlogstijd, hetzij tot versterking van het uit 4 schepen bestaande en steeds in N.-I. aanwezige auxiliair eskader, hetzij voor andere diensten, slechts over twee schepen (1), die eenige waarde als oorlogsschip bezitten — en zolang de ramtorenschepen deel van dat eskader uitmaken, slechts over één schip — kunnen beschikken, en dat wij verplicht zijn een personeel van 3600 koppen, de zeemiliciens niet mede gerekend, tot bemanning der defensie-vaartuigen en andere bij 's lands verdediging te bewijzen diensten voortdurend in Nederland, of althans onder de hand beschikbaar te moeten houden, dan kan het ons niet verwonderen, dat hij tot het besluit komt, »dat een dienstregeling, die zulk een ongunstige uitkomst oplevert, zichzelf veroordeelt."

Zeker zullen weinigen met hem in oordeel durven verschillen; een betere regeling is dus wel dringend noodig. Deze wordt ons door den Schr., in het 3de deel van zijn werk, gegeven en wij zullen er ons voornamelijk toe bepalen, na te gaan, hetgeen hij voor het oude in plaats gesteld wil zien.

Allereerst is het dan noodig, dat men terugkeere tot hetgeen de commissie van 1864 wilde, en tot wat bij de behandeling der vestingwet in 1874 werd aangenomen, te weten, dat »de verdediging van reeden, havens en vaarwaters door vaste sterkten moet geschieden en het drijvend materieel daarbij slechts bijstand verleenen."

Uit menig geschrift en redevoering, zoo in als buiten de Kamers gehouden, kan opgemaakt worden, klaagt Schr., dat er verkeerde denkbeelden wortel schoten en men der marine grooter aandeel in de landsverdediging wilde opdragen, dan zij wel bij machte zal zijn, ooit te volbrengen.

De ver strekkende denkbeelden van den heer DE BAS, cavalerie-officier, of

(1) Met deze twee schepen vermeen en wij, dat bedoeld worden de twee, die Schr. op gaf, dat bij het tegenwoordige stelsel behooren, doch nog moeten gebouwd worden, of de twee stoomschepen 1ste klasse, die, zoo zij bestaan, op de werven in reparatie zijn.

die van den oud-Minister van Oorlog, Generaal REUTHER (1), bijv. om met de marine, die toch slechts over geringe strijdmiddelen kan beschikken, in open zee op te treden, en daar de transportvloot van een overmachtigen vijand aan te vallen, worden wel eenigermate gesteund in vlugschriften door meer deskundigen, als o. a. door den Vice-Admiraal BINKES, uitgegeven, of door verklaringen in de bescheiden, tot de marine-begrootingen der voorlaatste jaren behorende, maar zouden in werkelijkheid toch niet uitvoerbaar blijken te zijn, omdat in het huidige tijdperk der verschillende vloten de vijand over te veel en te verscheiden materieel kan beschikken, en hij dus in staat is om ons, wáár wij ons ook buitengaats met onze kleine macht, zoowel op diep als ondiep water, vertoonen, met overgroote meerderheid aan te tasten en dan onze schepen kan vernielen of vermeesteren, zonder dat zij tot eenig nut zouden zijn opgeofferd.

Tot ons niet gering leedwezen moeten wij erkennen, dat de Schr. in deze zijne redeneering volkomen gelijk schijnt te hebben. De vloten van de mogendheden, door wie Nederland ooit kan verwachten, van uit zee te zullen worden aangevallen, gaan onze krachten dermate te boven en zijn zóó wel voorzien van schepen, voor bijzondere diensten ingericht, dat een optreden naar buiten ons hopeloos voorkomt, zonder ons het geringste voordeel aan te brengen bij de meest heldhaftigen tegenstand. Het afweren en beletten van een landing of, zoo zij gelukt is, het noodzaken van den vijand om naar zijn schepen terug te gaan, moet dus aan de landmacht worden overgelaten, waarbij deze niet op hulp te water mag rekenen.

Of het voorhanden hebben van een of twee schepen in de waterwegen van Rotterdam of Amsterdam naar zee, zwaar gepantserd en zeewaardig genoeg om zich ook met slecht weder op onze kust te bewegen, den vijand tot veel meer machtsontwikkeling zal dwingen dan hij anders wel voor die zeegaten zal brengen om ze te blokkeeren, betwijfelen wij. Vóór de vijand er toe over zal gaan om een transportvloot in zee te zenden, zal hij zorgen meester hiervan te zijn en de zeegaten af te sluiten; de mogelijkheid nu eens aannemende, dat één of zelfs beide bovenbedoelde schepen, bij mistig of stormweder, regenachtigen of donkeren nacht, door de blokkade heen breken, dan zouden zij toch waarschijnlijk die transportvloot nog niet veel schade doen, want, ten eerste zal die vloot, in eskaders verdeeld, wel goed bewaakt worden door snelle kruisers en zware gevechtsschepen, waar tegenover onze strijders niet veel beteekenen, maar ten tweede zal het voor onze schepen nog zeer lastig zijn om te weten, waar zij zich dan hebben heen te begeven, want juist bij die weersgesteldheden is het moeilijk zich in goede richting te bewegen, terwijl de juiste positie van de transportvloot hun onbekend zal

(1) Wij kunnen hier nog bijvoegen: de denkbeelden omtrent een actieve marine van den Kapitein van den Generalen Staf A. R. KRAYENHOFF VAN DE LEUR, e. a., of het ontkennen door den Generaal REUTHER van de noodzakelijkheid van het fort op Pampus bij Amsterdam, wijl die Generaal ook daar de verdediging alleen aan de marine wilde overlaten.

zijn. Verandert daarna het weder en komt er goed zicht, dan is de kans, dat die kleine macht door groote meerderheid wordt aangevallen, niet gering, waardoor zij gedwongen zal worden een goed heenkomen te zoeken, maar waarschijnlijk in geen haven van het vaderland meer zal kunnen binnenloopen. Lang zal dat zeehouden zeker nooit kunnen duren, daar kolengebrek na eenigen tijd zal intreden en in het gunstige geval, dat de schepen niet verloren zijn gegaan, maar in den vreemde een toevluchtsoord vonden, hebben zij daar toch voor de verdediging geen waarde meer.

Ook is een landing op een open en vlakke kust, zelfs in onzen tijd van stoomkracht, zulk een lastige en gevaarlijke onderneming, dat de vijand daar niet toe besluiten zal, tenzij met het oogmerk, om met de gelande macht een haven te vermeesteren, reden waarom alle krachten moeten ingespannen worden, om dit te beletten door de verschillende toegangen naar zee aan de Hollandsche kust, — bijgevolg ook later de nu nog in het eerste stadium van ontwerp verkeerende, alias »Scheveningsche haven,» zoo die onverhoopt eens tot uitvoering mocht komen — goed te versterken en daardoor den vijand te dwingen, wil hij ze tot zijn oogmerk gebruiken, zooveel macht te ontwikkelen, dat hij niet lichtelijk daartoe zal overgaan.

Dit schijnt niet algemeen te worden begrepen, want niettegenstaande dat militairen van meerdere en mindere bekendheid, en eveneens ook de staatscommissie, benoemd om over den aanleg van een zeehaven te Scheveningen verslag uit te brengen, er op wezen, hoe onverantwoordelijk er zou gehandeld worden, indien deze haven zonder vaste sterkten werd gelaten, ziet men toch anders geestige en scherpzinnige schrijvers zich omtrent deze zaken verkeerde voorstellingen maken. In het *Dagblad van Zuidholland en 's-Gravenhage*, dat steeds aandringt op het totstandkomen van die minder noodige haven, komt in N°. 168 (van 18 Juli) een pennevrucht van den bekenden SPROKKELAAR voor, waarin wij o. m. lezen: »toch zal geen vijandelijk oorlogsvaartuig de haven — al is zij niet versperd — binnen stoomen. Het vaarwater tusschen de kleine hoofden der ontworpen Scheveningsche haven is slechts half zoo breed als bijvoorbeeld dat aan den Hoek van Holland, en dáár zelfs moeten onze eigen stoomschepen nog binnen geloodst worden.»

Waarlijk grappige redeneering, alsof de nauwte van het vaarwater, en niet bijkomende omstandigheden, als: de moeilijke verkenning van de vaargeul, het bestaan van zandbanken, het loopen van wisselende stroomen, of de eisch der wet, het gebruiken van loodsen bepaalt.

Tot nu toe bezit de marine voor de kustdefensie 4 ramschepen, 12 monitors, 5 stoomriviervaatuigen, 30 stoomkanonneerbooten met zwaar en 1 dito met licht geschut, benevens een tal van torpedobooten, waarbij nog lichte vaartuigen moeten gevoegd worden. De bemanning van dit materieel vereischt 4174 koppen, w. o. 1727 zeemiliciens.



Eigenlijk heeft dit materieel nooit geheel aan zijn bestemming kunnen voldoen, omdat het ontworpen en gebouwd werd in een tijd, dat niemand met zekerheid wist aan te wijzen, waar het meer bepaald moest gebruikt worden.

Bij de meeste schepen is de diepgang te groot, bij vele andere is de handelbaarheid te gering, de zeewaardigheid onvoldoende, vooral die der kanonneerbooten, de voorziening tegen spoedig zinken ongenoegzaam, terwijl van sommige nog meer voorname gebreken zijn op te geven.

Bovendien is het een groot nadeel van dit uitgebreide materieel, dat het een zoo belangrijk deel kundig en geoefend personeel vereischt, waardoor het moeilijk wordt te voldoen aan hetgeen de marine moet leveren voor de diensten in de koloniën.

De Schr. acht het dan ook noodig, dat men de uitspraak der commissie van 1864 geheel en al opvolge en, afziende van het optreden buitengaats, de toegangen naar zee beter van duurzame versterkingen voorzie; dat men daar niet alleen gepantserde forten bouwe, maar er ook mortierbatterijen oprichte en de vaarwaters afsluite met versperringen en vaste torpedobatterijen, waarbij de marine dan alleen zou gehouden zijn, deze laatste te bewaken.

Volgens zijn meening kosten vaste sterkten op den duur veel minder dan schepen en is het ook gemakkelijker daarvoor personeel te vinden, omdat het minder oefening noodig heeft.

In hoever dit alles juist is, durven wij niet beslissen, maar als wij letten op de veranderingen, die ook de fortbouw ondergaat, op de moeilijkheid, die het versperren van onze zeemondingen zal hebben, op de bezwaren, waarmede men te kampen zal krijgen om ook voor de landmacht bruikbaar personeel te vinden, wanneer de kunstig samengestelde gepantserde forten sterk worden vermenigvuldigd en vaste torpedo-schietinrichtingen worden ingevoerd, terwijl wij voorloopig nog zeer de goede uitwerking van mortierbatterijen, met hunne kleine kans van treffen op schepen, in twijfel trekken, dan zijn wij zeer geneigd om aan te nemen, dat het meer een verplaatsen der bezwaren van Marine naar Oorlog is, dan wel een oplossen van het dure vraagstuk.

Zeker zouden wij niet gaarne zien, dat men zoo ver ging met fortbouw, mortierbatterijen en vaste torpedo-schietplaatsen, als Schr. verlangt, al bleek het bij de beschouwingen, waaraan onze verdedigingsmiddelen der toegangen naar zee in verschillende vergaderingen en geschriften onderworpen werden, dat er nog veel verbeterd behoort te worden, aler men ze met groot vertrouwen aan een aanval zou willen zien blootgesteld.

Bij de forten, die de Schr. noodig acht, o. a. bij het Texelsche zeegat, gelooven wij, dat hij niet genoeg indachtig was op hetgeen deskundigen beweren, te weten: dat op het behoud van dergelijke geïsoleerde forten niet onbepaald te vertrouwen valt.

Op een punt zijn wij het echter met Schr. volkomen eens, ja, zoo mogelijk

zouden wij nog verder willen gaan dan hij, en wel in de quaestie, in hoever marinepersoneel ook gebezigd moet worden ter verdediging van onderwater-zettingen of bovenrivieren. Het indertijd leveren van roeiers bij de manoeuvres in de Nieuwe Hollandsche Waterlinie en het doen aanbouwen van hekraderbooten door het Departement van Marine, doet ons vreezen, dat men hier aan het inslaan van een verkeerden weg is.

De stoomriviervaartuigen, die bleken niet aan hunne bestemming op de bovenrivieren te kunnen beantwoorden, weshalve van verderen aanbouw werd afgezien; de hekraderbooten, die wel alleen op plassen en binnen-vaarten zullen gebruikt worden; de vletten of andere kleine vaartuigen, bij de inundaties noodig, behoeven met geen marinepersoneel bemand te worden. Voor dergelijke diensten is dit personeel te duur en van hunne kostbare opleiding en oefening kan beter partij worden getrokken.

Nadat de Schr. de verschillende havens en zeegaten afzonderlijk heeft behandeld, komt hij tot het besluit, dat noodig zullen zijn:

voor de Zuiderzee 4 gepantserde vaartuigen met een diepgang van hoogstens 28 dM.;

voor de stelling Texel-Helder 3, met een diepgang van ongeveer 33 dM.;

voor den Nieuwen Waterweg naar Rotterdam, 1 als hiervoren;

voor de Oude en Nieuwe Maas 2 vaartuigen met een diepgang van hoogstens 24 dM.;

voor de positie bij de Willemstad 2 dergelijke met een diepgang van ongeveer 28 dM.;

voor de positie bij Hellevoetsluis, Volkerak, Bokkegat elk 1, dus zamen 3, met een diepgang van 33 dM., benevens 4 riviervaartuigen.

Ofschoon nu wel het aantal dezer schepen weinig van de bestaande hoeveelheid vaartuigen verschilt — met uitzondering van de 30 kanonneerbooten, die de Schr. geheel ter zijde stelt, wijl hij ze volslagen afkeurt, — zoo wenscht Schr. de door hem noodig geachte van anderen bouw en bewapening dan de thans aanwezige.

De schepen van 33 dM. diepgang moeten, zegt hij, zooveel doenlijk tegen de uitwerking van torpedo's beschermd zijn, echter niet door netten, wat bezwaarlijk zou gaan (1), gepantserd zijn tegen zwaar geschut, een kanon voeren van zwaar kaliber (30 cM.?), beschermd tegen granaatvuur uit middelbaar geschut, verder bewapend zijn met snelvuur- en machinekanonnen, en minstens een 10-mijls vaart, stoomende, behouden.

De schepen van 28 dM. moeten een gepantserden toren voeren, waarin 2 stukken van 15 cM. en 25 kal. lang, die dekt tegen middelbaar geschut en in staat stelt zoowel achter- als vooruit vuur te geven, benevens de noodige kleine kanonnen van de laatste vinding.

(1) Hoe of de Schr. het dan zou willen, wordt ons niet medegedeeld.

De schepen van 24 dM. kunnen wat lichter gepantserd en van minder zwaar geschut voorzien zijn, moeten echter eene vrij groote snelheid bezitten.

Deze opgaven klinken wel fraai, maar tot nu toe waren de verschillende eischen niet te vereenigen. Handelbaarheid, snelheid, pantsering, zwaar geschut, weinig diepgang, tamelijke zeewaardigheid, vuur langs den geheelen horizon, beveiligd drijfvermogen, voorziening tegen beschadiging door torpedo's, zijn even veel eigenschappen, bijna alle zoo tegen elkander indruischende, dat de oplossing van hetgeen wordt verlangd niet denkbaar is.

Wij verklaren ons daarom niet tegen vervanging van het bestaande, maar wanhopen ooit een vaartuig te zien, dat aan al de bovenstaande eischen voldoet; bovendien wil Schr. zijn schepen met geringe bemanningen doen volstaan, wat bij een oorlogstoestand het groote nadeel heeft, dat de opvarenden spoedig uitgeput raken en daardoor zorgeloos worden.

Toch blijft het waar, dat ons materieel gaandeweg zeer verouderd en dien-tengevolge, ook al door het slechte stelsel van het maken van programma's en het jaren lang stijfzinnig daaraan vasthouden, niet met den tijd is meegegaan. Zonder twijfel zou er thans heel wat beters kunnen geleverd worden en zal het nu op de begrooting van 1889 aangevraagde schip geen copie meer zijn van de verouderde modellen.

Het bestaande materieel op zijde te zetten gaat intusschen niet aan. Dat zag de Schr. trouwens wel in en hij verdeelde het zoo goed mogelijk over de te beveiligen plaatsen, maar de kanonneerbooten, waaraan men te veel kosten verspilt om ze toch maar eenigszins bruikbaar te maken, wil hij uit het kader onzer zeemacht laten vervallen. Hier is wel iets voor te zeggen, en een gedeelte van het bestaande 30-tal zou wel zonder nadeel kunnen opgeruimd worden, terwijl men van hun inventaris veel zou kunnen benutten.

Ten zeerste dringt de Schr. er op aan, dat er een ontwerp worde vastgesteld om van de particuliere personeele krachten een goed gebruik te kunnen maken. »Het vaste personeel der marine is te kostbaar in den dubbelen zin van het woord, dan dat wij het voor (alle) diensten zouden mogen aanwijzen.» Dat zeggen kunnen we volkomen beamen, maar tevens gelooven we, dat eerst bij een doeltreffende regeling van den dienstplicht, aan dergelijk denkbeeld goede uitvoering kan gegeven worden. Onze verwachting daaromtrent is hoog gespannen, wat zal de uitkomst van het werk der staatscommissie dienaangaande zijn?

Zooals wij zagen, bestaat de taak der marine ook uit buitenslands te verrichten diensten, en voor zoover zij strekken tot het helpen verdedigen der Overzeesche bezittingen, noemde de Schr. deze de *raison d'être* van onze zeemacht.

De diensten in Oost-Indië, welke in verband staan met de handhaving van ons gezag, kunnen onderverdeeld worden in de volgende: bestuurs-, politie- en militaire diensten.



Uit het historisch overzicht, ons door den Schr. van het marinewezen in Oost-Indië gegeven, blijkt, dat, na de opheffing der Oost-Indische Compagnie, de bedoelde verschillende diensten alle door oorlogsschepen werden verricht, omdat er weinig andere zeevaart bestond. Ook zelfs later, nadat de stoomvaart eenige vlucht had genomen en er geregelde stoomlijnen tot stand waren gekomen, werden die diensten, ten nadeele van de oorlogsvloot, nog te weinig uit elkander gehouden. Wel was de, reeds sinds vóór 1849 onder andere benamingen bestaande, Gouvernementsmarine zeer uitgebreid en meer en meer met de twee eerstgenoemde diensten belast geworden, maar dit nam niet weg, dat er nog te veel op de schouders gesteund werd van de Indische militaire marine of van het auxiliair eskader.

Na de Koninklijke besluiten van 1864 en 1866, waarbij de invloed van den Minister van marine op de Indische zeemacht-aangelegenheden tot weinig — en deze Regeeringspersoon tot niet veel anders, dan tot »pourvoyeur” van de bemanningen der schepen aldaar werd teruggebracht, trad er geen beter tijdperk in, ofschoon de omstandigheden en toestanden, waarin de kolonie verkeerde, zeer waren gewijzigd.

De zeeroof is ten onder gebracht, mailstoomers en andere booten doorkruisen de Indische zeeën, telegraaflijnen verbinden eenige voorname eilanden en andere kabels zijn in het vooruitzicht — de huidige Minister van koloniën trok daarvoor op de begroting echter geen gelden uit — spoorwegen zijn op Java aangelegd en op Sumatra in wording, in één woord het Bestuur heeft zooveel beter middelen gekregen om zich van zijn taak te kwijten, dat het tijd wordt ook de marine op een andere leest te schoeien en haar niet langer te belasten met diensten, die volstrekt niet tot haren eigenlijken werkkring behooren.

Deze moet zich uitsluitend bepalen tot militaire diensten, te weten: »het voorkomen van de vrees voor vreemde inmenging; het door eenig machtsvertoon terughouden van vreemde oorlogsschepen om binnen ons gebied geweld te plegen of m. a. w. hun eigen rechter te zijn; door eenig machtsvertoon vorsten en volken in den Archipel doen zien, dat wij sterk zijn, zoo noodig het doen gevoelen en zodoende kostbare expeditiën voorkomen; de landmacht hulp verleen en tot handhaving van het gezag of uitbreiding van het bestuur; het onderhouden eener voldoende reserve, tevens tot oefening, aflossing en vlagvertoon, ten einde steeds over een krachtige kern te kunnen beschikken als waarborg tegen snel opkomend oorlogsgevaar.”

Tot nu toe was daarvoor in Indië beschikbaar een auxiliair eskader, betaald door de Nederlandsche schatkist en bestaande uit: 2 gepantserde ramtorenschepen en 2 schroefstoomschepen 1ste klasse, welke laatste zelfs tijdens hun bouw niet voldeden aan de eischen van den tijd. Wijders de schepen der Indische militaire marine, welk materieel voor rekening der kolonie wordt aangebouwd, maar bemand door personeel van de Koninklijke Nederlandsche

marine, wiens traktementen, soldijen en onderhoud uit de koloniale geldmiddelen worden gekweten.

Ofschoon het denkbeeld had bestaan om de schepen van het auxiliair eskader meer in 't bijzonder te belasten met diensten, die in verband staan tot het ongeschonden bewaren van Nederlands souvereine rechten in Oost-Indië, werden zij tot velerlei andere diensten gebezigd, omdat de Indische militaire marine op hare beurt niet voldoen kon aan hetgeen men van haar verwachtte, daar zij gedeeltelijk belast bleef met het ten uitvoer brengen van verrichtingen, die tot den werkring van de Gouvernementsmarine behooren of door in te huren vaartuigen hadden kunnen geschieden.

De Indische militaire marine, tegenwoordig bestaande uit: 2 wachtschepen, 22 oorlogsvaartuigen en 3 opnemingsvaartuigen, bemand met ruim 1500 Europeanen en ruim 600 Inlanders, wordt dan ook volgens de zienswijze van Schr. niet goed gebruikt, is over te veel stations verdeeld en bestaat uit een te groot aantal kleine schepen, waarvan de oorlogswaarde nul is.

Over de stationsindeeling is meer gesproken en geschreven en de Schr. verwijst, daarover handelende, naar zijn eigen geschriften, naar die van den oud-Minister DE WAAL en den Luitenant-Kolonel der genie GJSBERTI HODENPIJL. Ons kwam het steeds voor, dat al deze Schrijvers te veel uit het oog verloren den preventieven invloed van het ter plaatse zijn van een oorlogsschip. De indruk van dergelijk schip, al is het klein, zal bij een Oostersch volk, dat zeer geneigd is oppervlakkig, d. i. naar het uiterlijk vertoon, te oordeelen, altijd grooter zijn dan van eenig ander stoomschip, hoe goed ook gecommandeerd, dat niet zóó bewapend en niet met Europeanen bemand is.

De zeer weinige groote schepen, waartoe — zooals wij later zullen zien — de Schr. de marine in Oost-Indië wil terugbrengen, zouden zonder twijfel, omdat zij oneindig grooter oorlogswaarde bezitten, bij verwikkelingen met Europeesche of andere dergelijke Staten, meer gewicht in de schaal leggen en wij gelooven dan ook, dat weinigen tevreden zullen zijn met onzen hedendaagschen machtelozen toestand, doch om tot zulk een groote verandering te besluiten, alle stationneering op te heffen en te doen vervangen door een tijdelijke vertooning van de vlag door een eskader — wat niet anders dan vrij zelden, wellicht soms eerst na verloop van jaren zou kunnen plaats hebben — vermeenen wij, dat hoogst onvoorzichtig zou zijn.

De nu waarschijnlijk te nemen maatregel om bij de Indische militaire marine eenige tamelijk krachtige en snel stoomende oorlogsschepen in te deelen, juichen wij dan ook van harte toe — niettegenstaande het afkeurend oordeel van een gezaghebbend leider op koloniaal gebied, daarover in de Eerste Kamer geveld, wiens adviezen trouwens wel eens meer aantoonde, dat het zwaartepunt van zijne, wellicht zeer veel omvattende, kennis nu juist niet in zake van maritieme aangelegenheden moet gezocht worden — aangezien het daardoor mogelijk zal zijn, om bij dusdanige vrij degelijke versterking der

Indische oorlogsvloot, tevens de vlag meer te kunnen vertoonen en dan misschien tot intrekking van sommige stations te kunnen overgaan.

Dat bij uitbreiding van de Gouvernementsmarine, die veel goedkoop is dan de oorlogsmarine en bij het meer gebruik maken van het inhuren van particuliere stoomers voor het overbrengen van ambtenaren, zoo noodig vergezeld van een detachement soldaten, een groot deel van de zoogenaamde garnalenvloot kan opgeruimd worden, willen wij niet ontkennen en de gevolgen daarvan kunnen niet anders dan der oorlogsmarine ten goede komen, aangezien het dienen op kleine schepen verlamvend werkt en veel personeel vereischt.

Kunnen wij ons dus vooralsnog maar gedeeltelijk vereenigen met het voorstel van den Schr. om de oorlogsmarine in Oost-Indië slechts uit één eskader van 6 à 8 vrij krachtige oorlogschepen te doen bestaan, misschien aangevuld met 2 zeer snel stoomende adviesvaartuigen en eenige torpedobooten — met spartorpedo's gewapend — de inrichting van het bestuur der marine-aangelegenheden, zooals hij die wenscht, komt ons geheel en al verkeerd voor.

Volgens Schr. zoude alsdan de tijd gekomen zijn, dat de commandant van het eskader aan boord verblijft, om zelf met de schepen onder zijn bevel de diensten, door den Gouverneur-Generaal voorgeschreven, uit te voeren. »Het beheer over de civiele vaartuigen zou dan aan een hoofd van bestuur van den Indischen dienst kunnen worden overgedragen, die tevens belast kon worden met het beheer over de marine-etablissemten en tuighuizen, zooals dat vóór 1838 geschiedde." Aangezien de Gouverneur-Generaal voorlichting zal noodig hebben omtrent zeezaken, »zou het wenschelijk zijn den vlagofficier der Kon. Ned. marine aan te wijzen als adviseur voor het geheele zee-wezen in Nederlandsch-Indië, tevens inspecteur, zóó van het Nederlandsche eskader als van de Indische maritieme inrichtingen en magazijnsvoorraden, en zou aan dezen in tijd van oorlog het bevel over alle maritieme middelen zijn op te dragen."

Daar echter »de commandant van het auxiliair eskader der Kon. marine alléén aansprakelijk is voor de tenuitvoerlegging der door den Gouverneur-Generaal bevolen militaire diensten," zoo zouden wij 3 hoofden in vredetijd zien optreden, wat natuurlijk tot wrijving, botsing en de gevolgen van dien, zou aanleiding geven en dus niet anders dan ten hoogste verlamvend op den geregelde gang van zaken zou kunnen werken.

Dat de Schr. dit wel eenigszins inzag, blijkt ons daaruit, dat hij in tijd van oorlog slechts één hoofd wil aangewezen hebben, maar aangezien in Oost-Indië eigenlijk steeds een soort van oorlogstoestand, ten minste ten opzichte der land- en zeemacht, bestaat, zoo schijnt ons die verdeling van gezag allerongelukkigst toe, te meer omdat nauwe samenwerking van alle maritieme middelen, zoowel schepen, als werven, tuighuizen en magazijnen, ons voorkomt een eerste vereischte zijn.

Het eskader van 6 à 8 oorlogschepen zou, zoo wat samenstelling als soort



van schepen aanbelangt, verband moeten houden met de macht, die in de Oostersche zeeën door de Europeesche mogendheden wordt onderhouden. Onder deze omschrijving schijnt Schr. te willen verstaan een machtsverhouding als in vroeger jaren werd aangenomen en waarbij gerekend werd tegenover een linesschip of stoomfregat van den vreemde, een schroefstoomschip 1ste klasse (type-*Djambi*) te kunnen stellen.

Waarom deze verhouding moet aangenomen worden, is niet te kennen gegeven; wij moeten er dus naar gissen en vermoeden, dat financieele redenen hier op den voorgrond treden.

Alhoewel het niet te loochenen valt, dat het kleine Nederland met een groote Europeesche mogendheid niet in machtsontwikkeling op één lijn geplaatst kan worden, zoo vermeenen wij toch, dat in het rijk van Insulinde dat verschil niet zóó groot mag zijn.

Als type van oorlogschip wordt voorgesteld een, in zekere opzichten, verzwakte of minder krachtige *Medea* (Engelsch kruiser-type). De snelheid van het oorspronkelijke schip, 19 à 20 mijl bedragende, zou teruggebracht worden tot een 12- à 13-mijls vaart, door geforceerde trekking tot 14 of 15 mijl op te voeren. Daar deze schepen van uit Nederland, of de Middellandsche zee, naar Indië moeten stevenen en de mogelijkheid bestaat, dat het kanaal van Suez gesloten kan wezen, wil Schr. dat zij voorzien zijn van voltuig, om desgevorderd de reis met zeilvermogen te kunnen maken, terwijl volgens voorgeven dit tuig ook in Indië dikwerf zeer te pas zal komen.

Maar geeft de Schr. zich omtrent dat tuig niet aan illusiën over? Ja, op een reis in vreedstijd rond de Kaap de Goede Hoop kan het van dienst zijn, maar overigens zal het van weinig nut wezen en tot niet veel meer dienen dan tot gymnastiektoestel voor de bemanning. In Oost-Indië zal het gebruik van dat tuig zich wel bepalen tot de verschillende exercitiën, die men er mede kan uitvoeren, maar zeil oefeningen, vooral in eskader varende, zijn er niet mede te verrichten; zeker zal in elken strijd het voeren van dat groote tuig een nadeel zijn van overwegenden aard, waarom de schepen, die het hebben, er zich dan ook voor het gevecht bijtijds van trachten te ontdoen. Heeft het dus toch alreeds luttele waarde, in verhouding tot zijn kosten, — zoowel bij uitrusting als aan onderhoud — heeft het er volslagen geene, terwijl de betrekkelijk groote ruimte, die het inneemt, zooveel beter te gebruiken is voor nuttiger zaken, als: bijv. steenkolen en levensmiddelen.

De verlangde snelheid onder stoom achten wij te gering en mag heden ten dage niet minder dan 19 of 20 mijl bedragen, gepaard aan ruime kolenberging.

De Schr. wil twee van die schepen, gereed ter aflossing van andere, die in Oost-Indië zijn, in de Middellandsche zee doen vertoeven; »het eskader,» zegt hij, »zal dan elk gewild oogenblik daarmede versterkt kunnen worden.» Hiermede zal de Schr. echter wel niet bedoelen, ze in oogenblikken van spanning een dergelijken tocht als de genoemde te laten ondernemen, waar

hij zelf er vroeger op wees, hoe moeilijk het een onzer kruisers zal zijn om, bijaldien hij al aan een blokkade ontsnappen mocht, zee te blijven houden, zonder eenig toevluchtsoord op de kaart te kunnen vinden, en het later een droombeeld noemt, dat onze marine op de vijandelijke koopvaarders zou kunnen jacht maken en den handel bemoeilijken; maar dan komt ons ook het aantal dier schepen, in Oost-Indië op 6 gesteld, bepaald te weinig voor.

Zonder versterkte haven in Indië, zegt Schr. te recht, zou een overmachtige vijand daar eveneens vrij spel hebben; als zoodanig punt wenscht hij dan ook Soerabaia ingericht en bevestigd te zien.

Te Soerabaia vindt men de marinewerf, de dokken, in één woord het arsenaal. De toegangen naar zee, die wel is waar slechts betrekkelijk weinig diepgaande schepen toelaten, kunnen versterkt en afgesloten worden, terwijl de stad, in het rijkste gedeelte van Java gelegen, door sporen met het achterliggende land is verbonden.

Volgens Schr.'s meening heeft de marine met de verdediging van Java geen rechtstreeksche bemoeiingen, »hoogstens zal van haar gevergd kunnen worden aan de plaatselijke verdediging eenige lichte vaartuigen en torpedo-booten (spartorpedobootten) toe te voegen." De organisatie der zeemacht in Nederlandsch-Indië is dus onafhankelijk van het voor Java aan te nemen verdedigingsstelsel.

In tijden van nood kan de Regeering in Indië, buiten de oorlogsschepen, nog beschikken over de vaartuigen der Gouvernementsmarine en over de pakketbooten. Wat deze laatste aanbelangt, mag daar o. i. niet te veel op gerekend worden, zoolang de bestaande Nederlandsch-Indische Stoomvaart-Maatschappij de kolonie bedient, omdat deze Maatschappij, een vermomde Engelsche, zich wel eens tot eigenbehoud onverwachts zou kunnen terugtrekken (1). Met het optreden van den nieuwen concessionaris, een Nederlandsche maatschappij, zal in deze verbetering zijn aangebracht. Wijders merken wij hier op, dat de bemanningen van beide soorten schepen dan nog eerst in dienst van het Rijk moeten overgaan, ten minste indien zij aanspraak willen hebben om als oorlogvoerenden behandeld te worden.

Voor West-Indië wenscht Schr. dat teruggekeerd worde tot den voor eenige jaren bestaan hebbenden toestand en dat daar, én te Curaçao, én te Suriname, slechts één schip van klein charter, dus te zamen twee, blijven gestationneerd.

Indien daartoe werd besloten, dan zou het zeker noodig zijn, dat onze kleine oorlogsschepen betere stoomschepen waren, want op het eerstgenoemde station kunnen aan het oorlogsschip reizen worden opgedragen, die onze stoomscheepjes 4de klasse niet in alle jaargetijden kunnen volbrengen. Maar zelfs dan nog zien wij niet in, waarom een goed stoomschip, zooals wij ze in

(1) Zie Verslagen t. b. v. op de zeemacht betrekking hebbende onderwerpen. I, 1888/89, bladz. 105 en 106.

Oost-Indië noodig achten, niet in de West-Indische wateren zou kunnen rondkruisen, én ter oefening, én ter vertooning der vlag, met Curaçao als hoofdverblijfplaats; het stationneeren zouden wij echter willen afschaffen, omdat het schip daardoor te veel gebonden wordt. De te strenge opvatting van de voor die koloniën bestaande Regeeringsreglementen, gedeeltelijk copieën van die voor de Oost-Indische bezittingen, leidt tot dwaasheden, aangezien de toestanden te veel verschillen.

Buiten deze diensten in de koloniën, doch in verband met die bezittingen, blijven er voor de zeemacht nog andere te verrichten over, terwijl ook het vertoonen van de vlag, het beschermen van de handelsbelangen en de oefening van het personeel moeten plaats hebben.

Voor deze diensten wenscht de Schr. een viertal schepen bestemd te zien, van dezelfde soort als voor Oost-Indië werd noodig geacht, en die zooveel mogelijk bij elkander, in eskader, vereenigd gehouden moeten worden.

Ofschoon het hebben van een permanent eskader zeker de goedkeuring van elk zeeofficier zal wegdragen, omdat zonder twijfel dusdanige kern, zooals de Schr. opmerkt, »geen zeemacht ongestraft kan ontberen,» zij »de oefenschool is van het geheele personeel, van den hoogste tot den laagste, waarop de, voor het zeewezen van zoo groote beteekenis zijnde, traditiën worden bewaard, de militaire deugden aangekweekt en de eigenschappen verkregen, die in staat moeten stellen de taak naar behooren te vervullen;» zoo gelooven wij, dat een 4-tal schepen een te gering aantal is, om daarvan te mogen verwachten, dat zij in staat zouden zijn de hierboven opgegeven diensten te volvoeren en dan toch bijeen gehouden te worden.

Voor de behoorlijke aflossing van de schepen van het Oost-Indische eskader rekent de Schr., zooals wij reeds zeiden, op 2 schepen, buiten de hiervoren opgenoemde, terwijl de kleine stationschepen in West-Indië zouden kunnen ruilen met de vaartuigen, vereischt voor het politietoezicht in de Noordzee, waarvoor een à twee schepen van klein charter moeten aangewezen worden.

De Schr. komt dan tot de slotsom, dat noodig zijn: in Oost-Indië 6 beschermde kruisers, ieder bemand met 240 koppen, welke bemanning, w. o. 10% bovenrol is begrepen, ons te zwak voorkomt, zelfs dan, als wij niet in aanmerking nemen, dat onze equipages steeds uit zeer jong volk bestaan, waarvan een groot deel nog kinderen zijn (1).

Wellicht zijn bij deze kruisers nog 2 adviesvaartuigen noodig, die echter buiten beschouwing werden gelaten.

(1) De verwachting, die de Schr. koestert, dat bij de vermindering van het personeel, volgens zijn stelsel, het mogelijk zou zijn de jongens eerst op later leeftijd in dienst te doen treden, is niet goed te rijmen met de uitspraak van den Commandant van de opleiding te Leiden, die indertijd verklaarde, dat de jongens jong moeten aangenomen worden, aangezien zij anders door hun ouders voor een ander ambacht worden in de leer gedaan.



Voor West-Indië: 2 schepen van klein charter en 90 kop bemanning ieder.

Voor afflossing der schepen in Oost-Indië: 2 groote schepen, en in West-Indië: 1 klein, benevens in Oost-Indië de wachtschepen en opnemingsvaartuigen, gezamenlijk bemand met 3859 Europeanen, 650 Oost-Indische en 16 West-Indische inlanders, wordende er nu gevorderd 5198 Europeanen en 1029 inlanders.

Voor binnengaats zouden ter bemanning der kustverdedigingsvaartuigen, door Schr. noodig geoordeeld, aanwezig moeten zijn 2082 koppen, terwijl de bestaande dienstregeling 3536 koppen vordert.

Zeker, de verschillen zijn groot, maar buiten rekening latende de volgens ons inzicht te kleine bemanningen (1), zijn bovendien in deze opgaven niet begrepen het burgerpersoneel, dat door Schr. noodig werd geoordeeld om particuliere vaartuigen te bemannen, en die de Schr. ruimschoots denkt te gebruiken bij de bewaking van versperringen en bij torpedo-inrichtingen. Of dit, met inachtneming der bestaande opvattingen omtrent het oorlogsrecht, zou kunnen geschieden mogen wij wel in twijfel trekken.

Wanneer er bij een nieuwe regeling van de levende strijdkrachten kon beschikt worden over eenig militiepersoneel, ook voor langeren tijd, dan was het niet meer noodig, zooals nu, om voor de schepen buitengaats alleen op vrijwilligers te rekenen. Aan een dusdanige verandering »bij de voorheerschende denkbeelden op dat gebied» gelooft de Schr. niet en waarschijnlijk zijn de kansen niet groot, dat dit ongeloof zal beschaamd worden; maar bij de nieuwe grondwet wordt zulks voor de zeemilitie toch uitdrukkelijk vastgesteld (2) en dus kunnen wij verwachten, dat een nieuwe militiewet bepalingen in dien geest zal bevatten, die zeker én der zeemacht ten goede én het zeevolk niet ten kwade zouden wezen.

De voorgestelde nieuwe soort beschermde kruiserschepen wenscht Schr., ten minste één als model, in het buitenland te zien aanbouwen, »bij een erkende specialiteit op dat gebied, die soortgelijke schepen voor de (Engelsche) Admiraliteit gebouwd heeft, naar de ontwerpen, welke door de technische en militaire adviseurs der Admiraliteit zijn goedgekeurd. Dit laatste vooral is van groote waarde.» Deze raad klinkt ons uit Schr.'s mond zonderling toe en wij willen er ons tegen verzetten met al de kracht, waarover wij kunnen beschikken, het in de hoogste mate betreurende, dat wij geen beter versneden pen voeren.

Zonderling, omdat, aannemende dat op de schepen, die volgens de plannen der Admiraliteit worden gebouwd, geen aanmerkingen waren te maken,

(1) De Engelsche *Medea*-klasse heeft een bemanning van 300 koppen, terwijl het Engelsche zeevolk aan boord der oorlogsschepen man voor man zwaarder is dan bij onze marine.

(2) Art. 183 luidt: De dienstplichtigen ter zee zijn bestemd om te dienen in en buiten Europa. Aan den dienst, door hen in de koloniën en bezittingen in andere werelddelen te vervullen, worden door de wet voordeelen verbonden.

hetgeen volstrekt niet het geval is en dagelijks door erkend bevoegde Engelsche zeeofficiëren en deskundigen wordt gedaan, de Schr. zelf het plan van die Engelsche *Medea*, én wat bewapening, én wat stoomkracht, én wat tuigage, én wat kolenberging, én wat pantsering aangaat, reeds zoodanig wijzigde, dat er bijna niets meer van het oorspronkelijke ontwerp overbleef. Wij verzetten er ons tegen, omdat het beweren niet steekhoudend is, dat Nederlandsche fabrieken, nog geen dergelijk schip gebouwd hebbende, onmachtig of onbekwaam zouden zijn het te doen; omdat men met dergelijke redeneering altijd bij den buitenlander zou moeten terecht komen en het toch eindelijk eens tijd wordt, dat de Nederlandsche scheepsbouw, die vroeger aan het hoofd van dit vak in Europa stond, het ten minste weder zoo ver brenge, dat de Nederlandsche staat op hem kunne vertrouwen.

Om daartoe te komen, zal die scheepsbouw bij het verval, waartoe hij gebracht werd, doordien Nederlandsche steun hem ontbrak en Nederlandsch geld met millioenen en millioenen naar over de zee ging, in den beginne krachtig moeten worden bijgestaan, maar geschiedt dit, dan *zal* hij herrijzen uit zijn asch en op zijn beurt een kracht worden, waarop de Staat kan leunen.

De cirkelredeneering: nooit gedaan, dus ook niet kunnen doen, zou den ondergang van den scheepsbouw teweegbrengen, maar *eerlijke* en *welwillende* samenwerking, zooals het burgers en Regeering van denzelfden Staat past (1), zal een kracht in het leven roepen, die ons nationaal bestaan zal helpen verzekeren.

Natuurlijk mag men het den Schr. niet tot een verwijt maken, dat hij geen zaken publiceerde, waartoe hij niet gerechtigd was, maar daarom behoefde hij ze toch nog niet onbesproken te laten; wij denken hier aan een staf, of misschien beter gezegd, aan een stafschool voor de zeemacht.

Volgens de geruchten, die bekend werden, maakte de Schr. deel uit van de Commissie, die daaromtrent den Minister van marine moest verslag geven en ofschoon het ingediende rapport niet openbaar werd gemaakt, komt het ons voor, dat Schr. toch wel zijn denkbeelden daaromtrent had mogen openbaren.

Voor de behoorlijke samenwerking van de Departementen van marine, oorlog en koloniën, gelooven wij, dat een staf een eerste vereischte is en dit zooveel te meer, nu de commandanten van de marine in Willemsoord en Hellevoetsluis benoemd zijn tot Bevelhebbers der stellingen van den Helder en de monden van de Maas.

Kunnen wij ons met sommige voorstellen van den Schr. niet vereenigen, andere daarentegen komen ons zeer aanbevelenswaard voor.

(1) Hieronder verstaan wij echter niet een overeenkomst, als door den Staat met de Maatschappij „de Schelde” werd gesloten, waarbij de eerste alleen kan verliezen.

Wij bedoelen: vaststelling van de taak, die aan de marine bij de landsverdediging behoort te worden opgedragen; betere omschrijving van de diensten, die de oorlogsmarine in Oost-Indië te verrichten zal hebben, waardoor de zeemacht meer werkelijke kracht zal kunnen verkrijgen en ontwikkelen; aanbouw van schepen, waarmede men bij een oorlog zou kunnen optreden in de Indische zeeën; inrichting van een verdedigde oorlogshaven in die kolonie; afschaffing van materieel, dat weinig bruikbaar bleek te zijn en toch aan onderhoud veel kost; betere oefening en opwekking van militairen geest door het onderhouden van eskaders. Bovendien vragen wij: oprichting van een marine-staf, tot betere samenwerking met de landmacht en tot het gebruiken van de nog vrij wel sluimerende particuliere krachten.

Daarentegen geen verdeling van commando of splitsing van verantwoordelijkheid in Oost-Indië; geen benadeeling meer van nationale nijverheid en zeevaart; geen steunen meer op het buitenland, waar het geen gebiedende noodzakelijkheid is.

Men vleie zich echter niet met de hoop op lage budgetten voor oorlogsuitgaven, want de spanning in Europa, al is zij voor het eerste oogenblik niet te vreezen, bestaat nog wel degelijk.

Hij, die ten tijde van het losbarsten van den storm niet gereed zal zijn, ter verdediging van eigendom of bestaan, zal het zichzelf te wijten hebben. De tijd der voorbereiding mag niet vruchteloos verspilld worden.

Of de last van die uitgaven dan te zwaar is om door Nederland en zijn koloniën te worden gedragen, is niet door ons te beslissen, maar wel leerden wij uit de geschiedenis, dat vreemde overheerschers zeer veeleischend waren, dat het dus beter is zelf meester te blijven dan, uitgewischt uit de rij der natien, opgeofferd te worden aan het belang van den buitenlander.

\*\*\*

Nov. 1888.



## HET DOODVONNIS BIJ LOTING, EEN VORM VAN DECIMATIE IN ONZE OUDE MILITAIRE RECHTSPLEGING.

Het doodvonnis door loting gewezen, dat in onze oude militaire rechtspleging herhaaldelijk voorkomt, kan worden beschouwd als te zijn voortgevloeid uit de decimatie, eene straf door de Romeinen in hunne legioenen toegepast, wanneer muiterij op groote schaal was gepleegd en van elke tien manschappen er één door het lot werd aangewezen, om de doodstraf te ondergaan.

Door deze handeling trof de vrees allen gelijkelijk, de straf slechts enkelen; bovendien kon op deze wijze de troep niet al te zeer verzwakt worden door een groot aantal ter dood veroordeelden.

Ten aanzien van hen, die het leven behielden, was de decimatie eene wijze van genade schenken.

Niet altijd werden zij, die het behoud van hun leven aan eene gelukkige trekking te danken hadden, geheel ongestraft gelaten; echter waren de straffen, hun opgelegd, meer van krijgstuhtelijken aard, zoodat zij geene verwijdering uit de gelederen tengevolge hadden, waardoor dan ook het doel, met de decimatie beoogd, zoude zijn voorbij gestreefd geworden.

Ook vindt men de decimatie alleen toegepast op die militairen, welke in gelijke mate aan het gepleegde misdrijf, in den regel muiterij, desertie, lafhartige vlucht e. d., schuldig waren; hoofdaanleggers, aanstokers en bewerkers werden steeds afzonderlijk berecht en gewoonlijk tot de doodstraf veroordeeld.

Al werd nu in de oud-Hollandsche militaire rechtspleging niet in letterlijken zin gedecimeerd, men vindt het beginsel, dat aan de decimatie ten grondslag lag, terug in het feit, dat bij een min of meer groot aantal strafschuldigen in het vonnis wordt bepaald, hoeverlen daarvan, anderen ten voorbeeld, tot den dood, soms ook tot eenige andere straf, zullen worden veroordeeld.

Tevens is daarbij dan aangegeven, dat de straf zal worden ten uitvoer gelegd aan diegenen, welke daartoe door het lot of door den dobbelsteen worden aangewezen.

Moet de dobbelsteen beslissen, dan doet de trom dienst als speelbord (1).

Zal de aanwijzing van de te executeeren schuldigen door loting geschieden, dan dient een hoed, door een eenvoudig dienaar van de militaire justitie in de hand gehouden, tot vergaarplaats voor de briefjes van deze ijzingwekkende loterij, waarin alleen die deelnemer van geluk mag spreken, welke een biljet in blanco trekt, of wel een briefje, waarop de woorden: »'t Leven van Godts wegen geschoncken."

Dat na de trekking soms meer briefjes bleken aanwezig te zijn geweest, dan door het aantal personen gewettigd werd, geeft aanleiding om te gelooven, dat aan deze loterij niet die zorg besteed werd, welke het gewicht van den inzet zoude doen onderstellen.

Begrijpelijk komt het ons voor, dat sommigen, door groote vrees gedrongen, weigeren om in den noodlottigen hoed te zoeken naar hetgeen over hen beschikt zal zijn; dit blijkt echter geen bezwaar, want de krijgsraad bepaalt nu eenvoudig, dat de dienaar der justitie, houder van de lotingsbus, het lot voor hen zal trekken.

Ook doet zich soms het geval voor, dat delinquenten, die zich reeds van den dood hebben vrijgeloot, voor een klein drinkgeld de kansen van deze ongelukkigen op zich nemen en, met goedvinden van den krijgsraad, hun leven opnieuw op het spel zetten.

Een man, die krachtens zijn ambt meermalen een doodvonnis door loting zag wijzen, de Griffier bij den Krijgsraad der Vereenigde Nederlanden, ANTHONY VAN DALEN, schrijft het aan voorgevoel toe, dat bij degenen, over wie werkelijk de doodsklok zal moeten luiden, »de handen als doot ende bleyck zijn, gelatende als sonder bloet te wesen, het aengesicht mede bleyck, besturven, het vel strack ende gespannen, terwijl juist dese niet éenen traan konnen laten, die de andere met hoopen storten."

Op deze uiterlijke teekenen afgaande, wijst hij (naar zijn eigen opgave) op 7 Juni 1647, den Heeren van den krijgsraad te Breda werkelijk bij voorbaat de drie ongelukkigen aan, die het lot zoude bestemmen om met de koorde te boeten voor de muiterij, door 34 ruiters tegen hunne officieren bedreven (2).

Zonder aan de geloofwaardigheid van dezen ervaren ooggetuige te kort te doen, meenen wij niettemin, dat bij velen, wie bij de loting de fortuin gunstig bleek, een even groote onrust en beklemdheid zal voorgekomen zijn, al ware dat dan uitwendig niet zoo duidelijk waarneembaar.

Niet altijd stond bij de loting het leven op het spel; bij uitzondering wordt de stroppade ingezet.

Deze specifiek militaire lijfstraf, die, hoewel meestal door den scherprechter

(1) Het dobbelen geschiedde meestal, als van twee of drie schuldigen er één moest worden gestraft; het loten, wanneer een groot aantal militairen zich aan de krijgswet had vergrepen.

(2) A. VAN DALEN, *Recueil van de notabelste besoignes ende resolutien*, bladz. 195.

uitgevoerd, meer een disciplinair karakter had, blijkt in onze oude militaire rechtspleging dikwijls te zijn toegepast (1).

Tot de uitvoering van deze wreede straf werden den veroordeelde de armen bij de polsen ruggelings samengebonden; in dezen toestand werd hij aan een koord, dat over een katrol liep, tot eene zekere hoogte opgeheschen; daarna liet men hem vallen door het koord plotseling te laten doorschieten.

De val werd echter zoo geregeld, dat de »patient» den grond niet bereikte, maar met een schok aan de achterwaarts samengebonden polsen bleef hangen.

De militaire misdrijven, die in den loop van de 17de eeuw het onderwerp van de vonnissen bij loting om den dood of de stroppade uitmaken, bestaan in den regel in verloopen, mouterij, lafhartige vlucht, of roof met geweldpleging.

Dat men er echter niet tegen opzag, om ook zonder loting, op groote schaal te executeeren, blijkt uit het feit, dat op 26 September 1603 in het leger te Vucht, 12 soldaten wegens verloopen werden opgehangen, terwijl op 7 September 1604 over 14 soldaten hetzelfde lot werd beschoren.

Op 27 Mei 1605 wordt daarop eene resolutie uitgevaardigd, waarbij bepaald wordt, dat allen, die zonder paspoort voor de eerste maal uit de compagnie verloopen, of zich van de ééne compagnie in de andere begeven, zullen gebrandmerkt moeten worden op de »kake» of op het voorhoofd; ten tweede male hetzelfde misdrijf plegende, alsook wegens verloopen naar den vijand of diens kwartieren, zal de doodstraf aan hen worden voltrokken.

Ondanks deze verordeningen worden in datzelfde jaar op verschillende data, 12 militairen wegens verloopen door middel van de koorde geëxecuteerd.

Acht jaren later, op 2 September 1613, wordt omtrent drie soldaten, die te Wijck uit de gevangenis gevlucht waren en daarna desertie wilden plegen, en omtrent drie-en-zestig anderen, allen te Deventer in hechtenis wegens verloopen, »verstaen en geresolveerd, dat zij alle daerover met den dood behooren gestraft te worden.»

Doch aangezien het »de Heeren Staten en Zijne Excellentie gelieft heeft te gebruiken, gratie voor rigueur van Justitie, opdat de straf over weinige en het exempel over vele zoude worden gestatueerd, is goedgevonden, dat de drie over hare voorzeide delicten sullen hebben te loten, om één van hun drieën met de koorde gestraft te worden, dat er de dood na volgt (2),

(1) O. a. op verschillende tijdstippen tusschen 1598 en 1626.

(2) Eene omschrijving, die evenals het »gehangen en geworgd», diende om allen twijfel op te heffen omtrent hetgeen geschieden moest, wanneer tijdens de executie, incidenten voorkwamen, als, het breken of het ontijdig losmaken van den strop e. d.

Een eigenaardige beschikking, in een dergelijk geval genomen, blijkt uit hetgeen FELTMAN mededeelt omtrent een doodvonnis door middel van de koorde, aan twee soldaten te Wezel voltrokken.

»Den eersten gehangen zijnde,» zoo teekent hij aan, »riep de Majoor van de Stad, bij de Heeren Staten gesteld, »maeect hem af.» Doch de scherprechter, deze van het Fransche »délais le» genomene maniere van spreken niet verstaande, speelde door de koorde en wierp den misdadiger naar beneden. Deze met mantels gedekt zijnde, kwam wederom tot zich zelve; vele gingen voor



ten exempel van anderen, en dat alle andere gevangenen te zamen ten getale van drie-en-zestig zullen trekken en loten om nog twee van dezelve als voren met de koorde gestraft te worden."

Een dergelijke beschikking treft men aan in 1621, toen de soldaten FAUCKE DAVIS, EVAM DAVIS, THOMAS PLESSON en WILLIAM COLLINS uit het leger te Doornik waren verlopen. Laatstgenoemde werd als de meest schuldige tot de koorde veroordeeld, terwijl omtrent de drie anderen werd beslist, dat één hunner door middel van de loting tot dezelfde straf zoude worden verwezen. Het lot viel op THOMAS PLESSON, die dan ook met WILLIAM COLLINS werd opgehangen.

Van nu af aan komt het doodvonnis bij loting meer en meer voor. Zoo geschiedde het in het leger te Waalwijk op 20 Juni 1625, dat door elf ruiters geloot wordt om één plaats aan de onderste galg, die overigens zoude dienen om een trompetter en een ruiter op te hangen, terwijl een korporaal aan de bovenste, met de koorde zoude worden geëxecuteerd.

Deze »malkanderen gedebaucheerd en zich voorgenomen hebbende weg te rijden uit het kwartier van het leger naar Frankrijk, zetten zich tot dien einde laat in den avond te paard doch werden door de wacht aangehouden en gearresteerd."

Op 18 October van datzelfde jaar loten »de gemutineerde van Capiteyn BLOCKS compagnis eerst om drie uyt te maecken en daer na onder het gerichte één vrey te trekken."

Twee jaren daarna, op 16 Juli 1627, wordt in het leger te Emmerik opnieuw het doodvonnis bij loting in toepassing gebracht.

Het gold hier Engelsche, Schotsche en ook eenige Fransche soldaten, te zamen ten getale van 68, die uit verschillende compagnieën en garnizoenen zonder paspoort waren verlopen, ten deele naar andere compagnieën in dezelfde plaats, ten deele naar andere garnizoenen.

Allen worden veroordeeld om met de koorde geëxecuteerd te worden, »dat er de dood naer volgt."

Echter wordt door zijn Excellentie (Prins FREDERIK HENDRIK) gratie voor rigueur van justitie gebruikt en bepaald, dat de soldaat LAURENT DE LA FONTAINE sterven zal, omdat hij driemaal van de eene in de andere compagnie is verlopen en dat het overige zeven-en-zestigtal »sal trekken en looten, omme vijfde van dezelve mede te sterven en die zich vrij trekken sullen wederkeeren onder de compagnieën daer van sy zijn verlopen."

Opmerkelijk is hierbij nog de volgende aanteekening:

»In het trekken of looten is een briefje van den doot overgeschoten gelyck

---

hem bidden, maar de Generaal PRADEL zeide, dat hij naar de sententie moeste vier-en-twintig uren hangen, dat men daarom hem wederom zoude opknoopen en als hij dan, na zulken tijd uitgestaan te hebben, nog leefde, dat hij hem dan ook het leven wilde geven; alzoo zag de eerste, den tweeden, en de tweede, den eersten gehangen en werden toch alle beide gehangen."

den Provoost-Generael verklaerde, hetwelk zijne Excellentie zeide geluk te syn, dat nog één daarmede was gesalveert, en is het lot gevallen op:

THOMAS MAREL,

FRANCIS SMITH,

HENRY SMITH en

EDUARD ROULLYS,

zynde daarna FRANCIS SMITH onder het gerechte bij syne Excellentie gepardonneerd en de andere drie met LAURENT DE LA FONTAINE op 17 July 1627 geëxecuteerd."

Wederom wegens verlopen staan op 24 Juni 1629 vijf soldaten en een jongen terecht, en luidt het vonnis, dat de twee hoofdaanleggers gehangen zullen worden en twee anderen om de galg zullen loten; de jongen wordt op vrije voeten gesteld met één der schuldigen, die de waarheid had gezegd.

Ook ingeval van lafhartige vlucht op groote schaal, vóór den vijand gepleegd, ziet men tot het doodvonnis bij loting besluiten.

Dit blijkt uit eene Sententie op 6 April 1641 te 's-Gravenhage geweest. Zij betreft de Officieren en Ruiters, die hunnen Commandant, den Ritmeester WINTEROY, in den nacht van 27 op 28 December 1640 bij eene ontmoeting met den vijand hebben verlaten en »zonder eenige reden schandelijk zijn gaan loopen, in plaats van hunne schuldige plicht, eer en eed in acht te nemen en te betrachten, door den vijand aan te tasten en te vervolgen."

Hoewel overwogen wordt, dat »deze schandelijke vlucht verdiend hadde om ten exempel van anderen naar meriten gestraft te worden, zoo is het nochtans dat Zijne Hoogheid voor deze reize de voorschreven faute in zooverre heeft geremitteerd, dat in plaats van eene generale straffe over zoo vele te laten komen, uit de volgende drie gevangenen, die zich in de voorste troep bevonden hebben en zonder omzien naar den Bosch gereden zijn, te weten:

JACOB VERSPREECK, Ruiter onder de vane van den Ritmeester WINTEROY,

FRANS PETERSZ., Ruiter onder de vane van Graaf FRITS VAN NASSAU, en

HUYBERT JACOBSZ., Ruiter onder de vane van den Heer van CHATILLON, bij loting of billet, één van hun drieën uit zal worden getrokken en met de koorde gestraft, dat er de dood na volgt."

»Tevens worden de Luitenant PHILIPS SPINDELBACK en de Cornet JEAN GOURDINE gecasseerd van hunne respectieve charges, met ernstige waarschuwing, zoowel aan degenen, die bij en onder de voorsch. troepen medegeweest zijn, als aan alle anderen, dat zij van nu af aan een afkeer nemen en zich onthouden van gelijke fouten dezelve vermijden en zich gedragen zooals eerlijke soldaten behooren te doen; op poene dat diegenen, welke opnieuw ten dezen delinqueeren, daarover naar rigneur en zonder conniventie of genade met den dood zullen gestraft worden."

In 1673 schijnt de schandelijke vlucht vóór den vijand eveneens door het

doodvonnis bij loting berecht te zijn, ten minste men vindt opgeteekend (1), dat van de ruiters, die in dat jaar bij eene ontmoeting met den vijand te Ameide, hunne officieren schandelijk verlaten hadden, er drie, na loting om den dood, werden opgehangen, terwijl de vierde vrijkwam door zijn briefje »daar de galg op stond, looslijk op te eten.»

Opnieuw komt het doodvonnis bij loting voor, nadat op 18 April 1647, 38 ruiters, die een convooi van Etten naar Breda geleidden, insubordinatie hadden gepleegd tegen hunne officieren.

Betreffende deze zaak wordt op 31 Mei 1647 door den Krijgsraad der Vereenigde Nederlanden, vergaderd te Zutphen, uitgemaakt, dat één der hoofdaanleggers NIJS FAESZ, ruiter rijdende onder de vane van den ritmeester STONE, zal gestraft worden met de koorde »dat er de dood na volgt;» verder dat drie voortvluchtige delinquenten ten eeuwigen dage uit de jurisdictie en het gebied van den staat verbannen en hunne namen aan de galg geslagen zullen worden en eindelijk dat van de overige 34 strafschuldigen een drietal, door het lot te bepalen, zal gehangen worden.

Bij de hierbedoelde loting, die op 7 Juni 1647 te Breda plaats had, valt het lot op:

HANS CHRISTOFFEL, ruiter, rijdende onder de compagnie van den ritmeester en majoor WASSENAER.

JAN SILVERNAGEL en PETER VAN CLAMPHOUT, beiden ruiters, rijdende onder de compagnie van den ritmeester en majoor STEENHUIS.

Een nadere order van Zijne Hoogheid hield echter de gunstige beschikking in, dat er van deze drie personen slechts één, eveneens door het lot aan te wijzen, zoude worden ter dood gebracht.

Deze order werd den volgenden dag, 8 Juni 1647 te Breda ten uitvoer gelegd.

Opnieuw trok HANS CHRISTOFFEL een noodlottig biljet. Nog denzelfden dag werd hij te gelijk met NIJS FAESZ gehangen.

In het begin van de 18de eeuw treffen wij eene nieuwe bijdrage tot het doodvonnis bij loting aan. Hier is poging tot desertie het strafbare feit, dat langs dezen weg zal worden betrokken.

Elf soldaten (2) van het Regiment van den kolonel LISLE DE MARAIS, in garnizoen te Steenberg, hebben in Mei van het jaar 1703 komplot gemaakt, om zich zonder verlof naar de Leidsche kermis te begeven.

De schipper ADRIAAN KOEVOET heeft hunne nieuwe monteering reeds in zijn vaarttuig geborgen en zal hen voor tien gulden en een »soopjen» tot Dordrecht of Rotterdam brengen. Zij zullen 's nachts om twaalf uur, in de »Cromte bij het Mallegat» scheep gaan, om aan hun voornemen uitvoering

(1) LAMBERT VAN DEN BOSCH, Tooneel des Oorlogs, Dl. III, bladz. 257, medegedeeld in *De Navorscher*, 1863, bladz. 1.

(2) Tien hunner worden met name genoemd.



te geven, doch worden allen gearresteerd en bij den »geweligen provoost» gevangen gezet.

Nadat zij in den vollen Krijgsraad buiten boeien en banden deze feiten hadden bekend, wordt overwogen, dat zij wel »met den dood konden gestraft worden, aangezien zij een enorm delict hebben bedreven», dat niet alleen rechtstreeks strijdig is met den »Articulbrief en alle plakaten van den lande, maar ook met alle welgereguleerde krijgsdiscipline.»

Hun betrekkelijk groot getal, de jeugdige leeftijd van enkelen, hun korte diensttijd, de plechtige eed door hen afgelegd, dat zij »van geen andere gedachten geweest zijn, dan na het eindigen van de kermis bij hunne compagnieën terug te keeren, waarbij dan nog wordt aangenomen, dat de schipper het plegen van het feit bevordert heeft, alle deze consideratiën zijn oorzaak, dat de Krijgsraad met meerderheid van stemmen eene loting om den dood bepaalt.

Hierdoor zal worden uitgemaakt, welk tweetal »allen anderen ten exempel» door den scherprechter met de koorde zal worden gerecht.

Omtrent de negen andere strafschuldigen wordt vastgesteld, dat zij op de executieplaats zullen worden gebracht om de justitie aan te zien, daarna zullen zij zich weder bij hunne compagnieën vervoegen en hunnen dienst als eerlijke en getrouwe soldaten waarnemen.

Uit de Resolutiën van de Staten van Holland van 19 Juni en 23 Juni 1703 blijkt (1), dat deze elf soldaten pardon hebben gevraagd en verkregen, nadat daarop het advies van den Raad van State was ingewonnen. Ook werd bij deze gelegenheid pardon verleend aan de dragonders JACOB WITMAN en HANS BERHARD AMMON, die door den krijgsraad waren veroordeeld om door het lot te doen beslissen, wie van beiden zoude worden geharquebuseerd (2). Aan welke feiten deze zich hadden schuldig gemaakt, is ons niet gebleken.

In het hier besproken tijdsgewicht worden ook nu en dan vonnissen gewezen, die o. m. de loting om de stroppe inhouden (3).

Zoo in het jaar 1624, toen aan elf soldaten verlof was verleend om

(1) *Navorscher*, 1862, 12den jaargang, bladz. 296.

(2) Doodgeschoten.

(3) Precedenten op het gebied van het loten of trekken om den dood, komen binnen onze landspalen o. a. voor:

In 1298, toen, na de verovering van het slot te IJsselstein, de zestien weerbare mannen, die van de dappere bezetting waren overgebleven, naar Dordrecht vervoerd werden, om ten overstaan van den Baljuw van Zuid-Holland om den dood te loten. Hiertoe werden zestien »bolletjes» gebezigd, van welke de ééne helft een Hollandschen, de andere een Leuvenschen penning besloten hield. Wie dezen laatste bleek getrokken te hebben, verbeurde het leven en werd terstond onthoofd. (WAGENAAR, *Vad. Hist.*, Deel III, bladz. 114.)

Een andere bijdrage levert het jaar 1568, toen ALVA den burgemeester van »Sout Leeu met liersen en spoeren soo hij van Leeu naar Loven quam» liet ophangen, nadat die autoriteit met twee notabelen uit zijne stad om het kortste strootje had getrokken en het lot daarbij op hem was gevallen. Een en ander geschiedde naar aanleiding van het feit, dat deze burgemeester, op aandrang van de ingezetenen, de stadspoorten voor den Prins van Oranje had geopend (*Chroniek van Antwerpen*, aangehaald in *De Navorscher*, 1863, bladz. 290).

gezamenlijk het kwartier van het leger te Rosendaal te verlaten, ten einde den vijand afbreuk te doen.

Op hunnen tocht maakten zij zich schuldig aan het plunderen en berooven van eenige Italianen en Spanjaarden. Als hoofddader van dit misdrijf werd JAN JANSZ. DE DANSER aangemerkt; hem was de machtigingsbrief uitgereikt; bovendien was hij reeds éénmaal wegens knevelarij gestraft geworden.

Hij werd dan ook veroordeeld om geëxecuteerd te worden met de koorde, »dat er de dood na volgt,» eene straf, die later veranderd werd in de doodstraf met den kogel.

Nadat aan HERCULES PUTTEN wegens jeugdigen leeftijd (16 jaar) het feit was »gepardonneerd,» werd omtrent de negen overigen beslist, dat uit hun midden een tweetal schuldigen door loting aangewezen, met drie stroppaden zal worden gestraft; het lot valt op de soldaten JAN LE FEBURE en ENGEL JANSZ, aan wie dan ook de straf werd voltrokken.

Vijf jaren later, in 1629, werd binnen het fort *St. Andries* opnieuw de loting om de stroppade toegepast, nadat een korporaal en 76 soldaten schuldig waren bevonden aan muiterij.

Bij vonnis van den krijgsraad werd de korporaal veroordeeld om geharquebuseerd te worden; voorts werd bepaald, dat van de vijf soldaten, die als hoofdschuldigen moesten worden aangemerkt, er één, door loting aan te wijzen, met drie stroppaden zoude gestraft worden, terwijl uit de overige 71 schuldigen, eveneens na loting, een tweetal het misdrijf met dezelfde straf zoude boeten.

Bedenkt men nu, dat op grond van het destijds geldende militaire strafwetboek (1), alle deelnemers aan de militaire strafbare feiten, welke het onderwerp van de vermelde vonnissen uitmaken, des doods schuldig waren, dan blijkt genoegzaam, dat door de loting om den dood of de stroppade eene zekere mate van genade werd geschonken, welke zich dan uitte in een vorm, die de decimatie al zeer dicht nabij kwam.

Intusschen vindt men buiten onze militaire rechtspleging, de letterlijke decimatie uitdrukkelijk bedreigd gedurende hetzelfde tijdperk, dat onze krijgsmacht onder het regime van den Articulbrief leefde (1).

Zoo was in den Articulbrief voor het Zweedsche krijgsvolk, die door Koning KAREL GUSTAAF hernieuwd werd (2), o. a. voorgeschreven, dat vanen, ruiters of regimentssoldaten, die in eene affaire tegen den vijand de vlucht nemen, terwijl zij het zijdgeweer nog kunnen gebruiken, deswegen zullen worden terecht gesteld. Indien men mocht bevinden, dat zoowel de bevelhebbers als de soldaten schuldig zijn, zullen gene niet alleen eerloos verklaard, maar daarenboven uit het leger weggejaagd worden, terwijl van de soldaten steeds de tiende, door het lot te bepalen, zal worden opgehangen. Degenen, die minder schuldig worden bevonden, zullen zonder vane moeten

(1) De Articulbrief van 1590.

(2) Der Koninglijke Majesteyt van Sweden Krijghs-arttyckelbrief; o. a. te vinden bij PAPPUS VAN TRATSBERG in zijn *Corpus Juris Militaris*.

dienen, buiten het kwartier legeren, alsook het »leger waar het onrein is reinigen" en zoolang daarin volharden, totdat zij hunne overtreding door mannelijke daden genoegzaam zullen geboet hebben.

Dergelijke bepalingen golden, indien een troep zonder voorkennis of bevel van den Koning of den Veldmaarschalk in eenige onderhandeling' met den vijand trad; de bevelhebbers werden dan aan eer, goed en leven gestraft; terwijl van de soldaten altijd de tiende, na loting, moest worden gehangen en met de overigen werd gehandeld, zooals omtrent de veldvluchtigen werd opgegeven. Ook werd het doodvonnis bij loting bedreigd, wanneer het »gemeene krijgsvolk den Gouverneur van eene vesting tot de overgave had gedwongen." Deed zich deze toestand voor, dan moesten allen, die eenig bevel gevoerd hadden, aan het leven worden gestraft; van de overigen, die zich niet tegen dezen dwang hadden verzet, moest altijd de tiende man na loting worden opgehangen, terwijl op de minst schuldigen dezelfde straf-bepalingen werden toegepast, als ten opzichte van de veldvluchtigen waren voorgeschreven.

Raadpleegt men de Krijgsartikelen, door »Burgemeesteren en Raad der loffelijke Stad Zurich" uitgevaardigd (1), dan blijkt, dat ook hierin de zuivere decimatie werd bedreigd tegen veldvluchtigen, alsook tegen de soldaten, die bij den Gouverneur van eene vesting op de overgave hadden aangedrongen. Evenzoo moest na loting aan den tienden man de doodstraf worden voltrokken, wanneer de soldaten »van den storm waren afgeweken" vóór en al eer de zijdgeweren hunne werking hadden doen gevoelen of wanneer batterijen, reduits, veldschansen of andere posten aan den vijand waren overgegeven, vóórdát men driemaal den storm had afgeslagen en bijaldien op geen ontzet kon gerekend worden.

De omstandigheid, dat militaire misdrijven, tegen welke de doodstraf was bedreigd, op zulk eene groote schaal gepleegd werden, dat daaruit in onze rechtspleging eene soort decimatie voortkwam, pleit zeker niet voor de ontwikkeling op krijgstuchtelijk gebied van de legers in vorige eeuwen door de Republiek op de been gehouden.

Trouwens de krijgstuchtelijke aanleg kan ook slechts gering zijn in eene troepenmacht, die door gehalte en samenstelling nog zoo ver van een nationaal leger afstond. Intusschen zal ook in een dergelijk leger het plegen in het groot van militaire misdrijven kunnen voorkomen, wanneer men het uit de heffe des volks recruteert, of er troepenkorpsen in opneemt, die hoewel nationaal, echter nimmer aan eene bepaalde krijgswet zijn onderworpen geweest.

Hoe vreemd nu de decimatie in den vorm van het doodvonnis bij loting ook moge schijnen, men behoeft in de geschiedenis van onze militaire wetgeving slechts terug te gaan tot het wetsontwerp van 1808, om bepalingen

(1) Te vinden o. a. bij PAPPUS VAN TRATSBERG in zijn *Corpus Juris Militaris*.



te vinden, die in wezen weinig van de decimatie afwijken. In bedoeld ontwerp toch wordt aangegeven, dat elk korps of detachement, geordonneerd zijnde om tegen den vijand op te marcheeren of eenigen anderen dienst te doen en weigerende te gehoorzamen, zal verklaard worden te zijn in staat van opstand (1); in welk geval de officieren en onderofficieren en, bij gebreke van hen, de zes oudsten in dienst, deelgenooten van den opstand, worden geapprehendeerd en met den dood gestraft; edoch in gevalle zij de opstokers en hoofden van den opstand mochten komen te noemen, zullen zij gestraft worden met vijf jaren in de ijzers en de opstokers of hoofden van den opstand met den dood.

Ook in ons tegenwoordig Crimineel Wetboek treft men voorschriften aan, die in zooverre aan de decimatie doen denken, dat ook zij dienen om door het stellen van enkele voorbeelden, de krijgstucht in den troep te herstellen. In den titel toch, welke over de misdaden (misdrijven) tegen den dienst en de subordination handelt, is voorgeschreven, dat elk superieur, in geval van samenrotting van militairen of van personen tot de armee behoorende, zal ordonneeren, dat men zich scheide en ieder zijn weg ga; indien hij niet op staanden voet gehoorzaamd wordt, zal hij eenigen bij hunne namen mogen noemen en wanneer deze niet dadelijk hunnen plicht betrachten, zullen zij als aanleggers en hoofden van de samenrotting of den opstand gerekend en als zoodanig met den dood gestraft worden (2).

Tot ter dood veroordeeling op groote schaal, zoude men, op grond van ons Crimineel Wetboek, ook thans nog moeten komen, wanneer de samenrotting op het daartoe gegeven bevel niet is gescheiden en er nog verzet gepleegd of volhard wordt in de samenrotting of den opstand, nadat de superieuren van hunne bevoegdheid hebben gebruik gemaakt, om zoodanige middelen van geweld te bezigen, als zij tot demping van het oproer dienstig zullen oordeelen (3).

Met het oog op den goeden krijgstuchtelijken geest in ons leger kan intusschen met grond betwijfeld worden, of onze militaire rechter wel ooit tot de toepassing van deze wetsartikelen geroepen zal worden. Doch mocht zulks niettemin voorkomen en het doodvonnis in zoo uitgebreiden zin worden geveld, dat »gratie voor rigueur van justitie" wenschelijk geacht werd, dan is er zeker naar onze tegenwoordige opvatting van het recht, geen plaats meer voor dien vorm van genadeschenking, welke het onderwerp dezer beschouwingen heeft uitgemaakt.

W. R. H. WAKKER.

Kampen, Augustus 1888.

(1) In ons Crimineel Wetboek wordt van deze gecombineerde dienstweigering, c. q. ongehoorzaamheid niet gesproken; wel wordt in artikel 95, de individueele uitdrukkelijke weigering of opzettelijke nalating als militair misdrijf gequalificeerd.

(2) Artikel 85 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande.

(3) Artikel 86 van het Crimineel Wetboek voor het krijgsvolk te lande.

## NASCHRIFT OP HET ARTIKEL:

### HET GEWEER DER INDISCHE INFANTERIE <sup>(1)</sup>

Spoedig na het verschijnen van bovengenoemd artikel hoorden wij de opmerking maken, dat geen rekening was gehouden met de omstandigheid, dat het Indische leger ook geschikt moet zijn, om op te treden tegen eenen Europeeschen vijand. Hoewel door ons niet vergeten, ware het toch wenschelijk geweest, indien meer bepaald ook op dezen factor ware gewezen. Deze leemte, welke echter geen invloed uitoefent op de richting van onzen gedachtengang, wordt hier nog kortelijk aangevuld.

Al dadelijk wordt vooropgesteld, dat het ons voorkomt, dat, wanneer een maatregel *zeer gewenscht* is, om de kracht van het Indische leger te verhoogen tot betere handhaving van orde en rust tegenover den inlander, deze mag worden genomen, al ware, met het oog op een mogelijken Europeeschen vijand, een wijziging van dezen maatregel, die echter minder geschikt is voor den normalen toestand, gewenscht. De kans van het verschijnen van een Europeeschen vijand is natuurlijk niet uitgesloten. Dit heeft echter zoowat denzelfden invloed, als die, welke de mogelijkheid, dat het Nederlandsche leger buiten Nederland op kan treden, uitoefent op het geschikt maken van dat leger tot het volbrengen van zijn hoofdtak: het verdedigen van den vaderlandschen bodem.

Welken invloed zal dat mogelijke optreden tegen een Europeeschen vijand uitoefenen op de keuze van het geweer?

Zoude voor dat geval een transformatie van het geweer in aanmerking kunnen komen met toepassing van de pakjeslading; zijn de bezwaren van de volumineuse munitiebepakking in *Vitali*-houders alsdan opgeheven, of zal liever een *Mannlicher*-transformatie moeten worden ingevoerd met een normale lading met pakjes? Zoude het, wanneer opgetreden werd tegen een vijand, gesteld zelfs bewapend met het beste repeteergeweer, gewenscht zijn dat door de Indische infanterie een vuurtactiek werd toegepast, gebaseerd op het

(1) Zie N°. 1 van dit tijdschrift, bladz. 45.

gebruik van het repeteergeweer, zooals dat in de Europeesche legers geschiedt, of zoude het niet beter zijn ook in dat geval de snellading alleen te gebruiken in de enkele eenvoudige gevallen, die wij aanstipten? Wij gelooven, dat de groote bezwaren tegen het munitieverbruik steeds zullen dwingen, zich tot het laatste te bepalen. Laten wij daarbij tevens niet vergeten, dat die gelande vijand ook spoedig zal ondervinden, welke groote moeilijkheden het transport in Indië oplevert, en maakt hij alsdan van zijn geweer hetzelfde gebruik als in Europa, dan zal het spook, munitiegebrek, spoedig onze krachtige bondgenoot worden.

Omdat in dien mogelijken oorlog dan toch niet verkregen kan worden, wat wel gewenscht zoude zijn, moet men zich dan daarom maar tevreden stellen, met de zaak te laten, zooals zij nu is? Dit is niet geraden, want de besproken transformatie geeft ook dan toch, wanneer het magazijn gevuld is, de dadelijke beschikking over 5 of 6 patronen, waardoor de technische waarde en moreele invloed van het wapen zeer toenemen.

Een groot voordeel zal die Europeesche vijand waarschijnlijk hebben, door het bezit van een klein-kalibergeweer. Wil men dit vijandelijk overwicht wegnemen, dan bestaat hiervoor echter slechts één middel, d. i. het geheele Indische leger ook met een dergelijk geweer te bewapenen. In dit geval zouden wij echter ook wenschen een geweer met een magazijn, in den geest van dat van VITALI of LEE. Voor het Indische leger zoude, al is de keuze geheel vrij, een repeteergeweer volgens het type KROPATSCHEK verworpen moeten worden wegens de samengesteldheid van het mechanisme.

Heeft het mogelijke geval van een strijd tegen een Europeesch leger zoodanigen invloed, dat besloten mocht worden niet te transformeeren, maar aan het Indische leger een klein-kaliber-repeteergeweer te geven, dan zoude ons zulks zeker zeer verheugen, mits dit in het vooruitzicht stellen van een nieuw geweer met een nieuwe patroon het spreekwoord niet zoude bevestigen: »één vogel in de hand is beter dan tien in de lucht.»

BRENDER à BRANDIS.

Den Haag, Jan. 1889.



## BOEKAANKONDIGINGEN.

*Antwoord op de critiek naar aanleiding van het geschrift: »de Opleiding der compagnie," door A. J. PRINS, Kapitein bij het 4de Regiment Infanterie. Leiden, SIJTHOFF. 1888. Prijs f 0,35.*

*SEMPER PARATUS. (Altijd gereed.) Open Brief van SPROKKELAAR aan de lezers der jongste brochure van den Kapitein A. J. PRINS. 's-Hage, GEBR. VAN CLEEF. 1889. Prijs f 0,25.*

Voor een verkondiger van nieuwe denkbeelden is niets erger dan te worden dood gezwezen. De Heeren PRINS en SPROKKELAAR hebben zich daarover niet te beklagen, getuige de vele beschouwingen, tot welke hunne geschriften omtrent de opleiding onzer Infanterie aanleiding gaven. Dat de Heer PRINS, na zijn veel besproken brochures van 1884 en 1888, aanvult, waar men hem verkeerd begreep, en zich verdedigt, waar men hem bedoelingen toedicht, die hij niet had, is zeer verklaarbaar. Dat die afwering met den daarbij behoorenden uitval eenige maanden op zich liet wachten, wordt hem door den steeds strijdvaardigen SPROKKELAAR euvel geduid, een opvatting, waaromtrent natuurlijk verschil van meening denkbaar is.

Zullen wij ons bij de aankondiging van de bovenstaande geschriften als scheidsrechters opwerpen, ons wagen tusschen de scherpe pennen der deelnemers aan dien strijd, partij trekken voor of tegen? Neen, wij matigen ons dit niet aan, te minder waar de strijd dreigt de hoofdzaak los te laten en te ontaarden in persoonlijk geharrewar. Dat SPROKKELAAR niet op vreemde hulp behoeft te steunen, heeft hij reeds door zijn Open Brief bewezen.

In het geschrift van den Heer PRINS wordt, naar aanleiding van de »Kantteekeningen" van den Heer Baron VAN VOORST TOT VOORST (zie vorige jaargang, bladz. 532), nog eens de vraag behandeld, in hoeverre het wenschelijk is de gymnastiek, de gronden van den pas, de lading en de militaire eerbewijzen onder tweehoofdige leiding te onderwijzen, en of men wel doet de recruten, nog vóór zij in het vormelijke der reglementen voldoende zijn afgericht, reeds mede op het terrein te nemen voor velddienst en tirailleen.

Na alles wat omtrent deze aangelegenheden reeds in het openbaar en in het particulier gezegd is, kan men veilig aannemen, dat elk officier daarover thans een gevestigde meening heeft, die voor hem de waarheid is. Nieuwe gezichtspunten of argumenten, bijzonder geschikt om anderen tot zijne zienswijze te bekeeren, troffen ons dan ook in de nadere uiteenzetting van den Heer PRINS niet.

Omtrent de vraag, of *openbaarheid* in geschrifte bij plaatsing van eenig artikel in *Spectator* evenzeer bestaat als bij de uitgave eener afzonderlijke brochure, staan PRINS en SPROKKELAAR scherp tegenover elkander. SPROKKELAAR duide het ons niet euvel, dat wij hierin zijne meening niet kunnen deelen; dikwijls toch zagen wij, dat ook personen buiten onzen z. g. »besloten kring” in zijne *Sprokkelingen* en *Brieven* belangstelden. Van een »besloten kring” is o. i. geen sprake. Uit vrees voor openbaarheid behoeft dan ook waarlijk bij ons niemand vrome wenschen ten opzichte van de recrutenopleiding te verzwijgen.

Als wenschen helpen kon. . . . ja, dan hadden we ook 's winters compagnieën! Maar zoolang we met denkbeeldige compagnieën, platonische oefeningen moeten houden, komt eigenlijk al het gewrijf en geschrijf over de vraag, hoe we dat doen moeten, neer op: »Mit Worten ein System bereiten.”

Of de »affaires” door SPROKKELAAR aan het slot van zijn Open Brief bedoeld, veel verder komen door twistgeschrijf, als hier vóór ons ligt? Wij gelooven het niet. Elk heeft zich op dit gebied reeds lang zijne overtuiging bijeen gesprokkeld en er zou al heel wat buitengewoons te berde gebracht moeten worden, eer men, onder de *tegenwoordige omstandigheden*, die overtuiging opgaf.

v. B.

*Marine- en Koloniale aangelegenheden (Vervolg)*, door Jhr. J. H.

P. VON SCHMIDT AUF ALTENSTADT, *gepensionneerd Kapitein-ter-zee*. 's-Gravenhage, W. CREMER. 1888. Prijs f 0,50.

Het eerste stuk dezer brochure is in de 12de aflevering van den voorgaanden jaargang besproken. Daarbij werd tegen het voorgestelde stelsel van verdediging onzer O.-I. bezittingen vóór alles het bezwaar aangevoerd, dat de geldelijke offers, die de Schrijver vraagt, de krachten des lands te boven zullen gaan en dat dus reeds daarom op de verwezenlijking van Schr.'s plannen niet te rekenen valt.

Deze bedenking is na kennisneming van het bovenvermelde *Vervolg* der brochure in beteekenis toegenomen. De Schr. stelt daarin toch nieuwe eischen, welker vervulling weder belangrijke uitgaven voor personeel en materieel zal vorderen.

Voor het behoud onzer bezittingen in *West-Indie* en de eerbiediging onzer onzijdigheid, wenscht de Schr., vooral ook met het oog op de beteekenis, die Curaçao zal kunnen verkrijgen bij een eventuele opening der Panama- en Nicaragua-kanalen, aldaar een scheepsmacht, die, zoo noodig, krachtig zal kunnen optreden en bestaande uit:

- 1 gepantserd ramschip van groot charter;
  - 2 torpedoschepen;
  - 2 torpedobooten, groot model, voor Curaçao, Bonaire, Aruba en de Avesgroep;
  - 2 kruisers 1ste kl. voor St. Eustatius, Saba en St. Martin;
- verder voor de verdediging der kolonie Suriname:
- een flink en goed te bewapenen verdedigingswerk tegenover fort *Amsterdam*; verbetering van het fort *Zeelandia*, alsmede een maritiem station, bestaande uit 1 ramschip van klein charter en 2 torpedobooten, klein model.

Ook voor de scheepsmacht, bestemd tot verdediging van den vaderlandschen bodem, acht de Schr. uitbreiding noodig, en wel meer in 't bijzonder tot verdediging of bezetting van den Scheldestroom, waarmede thans, naar het schijnt, geen rekening wordt gehouden, maar die Schr. toch noodig acht, zoowel tot verdediging van Zeeland en het zuidelijk frontier, als tot handhaving van de onzijdigheid der Schelde, waardoor ook eventueel een samengaan met België, in geval van Europeesche verwickelingen, zou worden bevorderd. Schr. wenscht voor dit doel de navolgende, nieuw aan te bouwen schepen te bestemmen:

1 pantserschip van groot charter;

1 torpedoschip,

2 torpedobooten.

Met het bovenvermelde materieel voor West-Indie (de 2 kruisers uitgezonderd), vordert de aanbouw dezer schepen, naar Schr.'s berekening, een uitgaaf van f 10.220.000. Met de, in de vorige brochure geraamde kosten van aanbouw ten behoeve van de Oost-Indische marine, maakt dit een totaal van f 36.610.000, waarbij dan nog 12 à 14 millioen voor fortgebouw in Oost- en West-Indie zou moeten worden gevoegd.

»Alweer zoovele millioenen» meent de Schr., dat men zal uitroepen. Wij moeten erkennen, dat dit onze eerste gedachte was. De Schr. is niettemin van oordeel, dat deze uitgaven door het hooge gewicht der zaak gewettigd zouden worden. Wij kunnen dit niet toegeven. Voor een verdediging *à outrance* van onze West-Indische bezittingen tegen een groote zeemogendheid zou het voorgestelde materieel onvoldoende zijn; tot het doen eerbiedigen onzer neutraliteit kan, naar het ons toeschijnt, met minder worden volstaan. En wat de Schelde-flotille betreft, achten wij een rechtstreeksche verdediging van Zeeland in strijd met het eenmaal op goede gronden aangenomen en aan onze behoeften beantwoordende geconcentreerde verdedigingstelsel, terwijl wij meenen, dat wij vooralsnog niet geroepen zijn, maatregelen te nemen om »de taak, welke op de schouders onzer Zuid-Nederlandsche broeders rust, wat te verlichten», zoolang er in eigen kring nog zooveel te verrichten overblijft.

Overigens herhalen wij, wat wij reeds vroeger opmerkten: afgezien van het al of niet doeltreffende van Schr.'s voorstellen, zijn de uitgaven, die zij vorderen, zóó belangrijk, dat men niet kan verwachten, die plannen practisch verwezenlijkt te zullen zien.

In het tweede gedeelte der brochure behandelt Schr. de quaestie van het personeel, een vraag, gelijk wij vroeger schreven, waarmede het stelsel des Schrijvers staat of valt. Wij willen hier alleen zijn slotsom mededeelen, welke luidt, dat het personeel der Kon. Ned. Marine zou moeten worden uitgebreid met ongeveer 3933 koppen, waarvan 774 inlanders. De wijze, waarop dit grootere personeel zou moeten worden verkregen, wordt in het midden gelaten. Schr. stipt alleen aan, dat daaraan »groote uitgaven van blijvenden aard» zouden verbonden zijn. Dit is ongetwijfeld juist, maar men zal moeten toegeven, dat hiermede het vraagstuk slechts geformuleerd, geenszins echter opgelost is.



*Uittreksel van het Reglement voor den Garnizoensdienst en Algemeen Voorschrift betreffende den dienst der wachten bij gevangenissen, ten behoeve van onderofficieren en korporaa's, door B. G. KOOPMAN, Kapitein der Infanterie. Tweede, herziene druk. Arnhem, K. VAN DER ZANDE. 1889. Prijs f 0,40.*

Dat binnen den tijd van twee jaren na de eerste uitgave, behoefte bestond aan een tweeden druk van het boekje, waarvan wij den titel hierboven vermelden, bewijst, dat de arbeid van den Heer KOOPMAN aan velen welkom is geweest.

Een aanbeveling van het werkje mag dan ook als overbodig worden beschouwd. Bij de ons gevraagde aankondiging kunnen wij volstaan met er op te wijzen, dat slechts enkele artikelen, tengevolge van nieuwe bepalingen, wijziging hebben ondergaan.

Met het oog op de omstandigheid, dat het werkje, blijkens het titelblad; in 1889 werd uitgegeven, mag de opmerking niet achterwege blijven, dat daarin nog geen rekening werd gehouden met het bepaalde in de Ministerieele beschikkingen van 20 en van 30 November, alsmede van 12 en van 24 December 1888, respectievelijk N<sup>o</sup>s. 18, 43, 15 en 24. (R. M. 1888, bladz. 330, 343, 344 en 374).

D. M.

---

## OVERZICHT VAN BUITENLANDSCHE TIJDSCHRIFTEN.

---

### I. Legerorganisatie en Schutterij.

De balans over 1888. Overzicht van hetgeen in dat jaar voor het Fransche leger is verricht op het gebied van organisatie, bevordering, administratie, instructie, tactiek en bewapening. (Sp. M., 1 Janv.)

Eenige opmerkingen betreffende het leger en zijn organisatie, in verband met de nieuwe militaire wet. I De wet op de recruteering. Beschouwingen over de gebreken der wet van 1872. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., 1 Janv.)

Mogelijke hervormingen in de kaders der cavalerie-regimenten. Uitgaande van het militaire wetsontwerp, door den Generaal BOULANGER in 1886 ingediend, wordt in de eerste plaats uiteengezet, welke wijzigingen men in de graden bij een regiment cavalerie zou wenschen. (*Wordt vervolgd.*) (Sp. M., 1 Janv.)

De plaatsvervangende. Bij de behandeling der recruteeringswet is door een afgevaardigde voorgesteld om de dienstplichtigen, na een verblijf gedurende zekeren tijd onder de wapenen, bijv. 6, 12, 18 of 24 maanden, vrijheid te laten, zich gedurende het overige gedeelte van hun eersten oefeningstijd te laten vervangen. Ofschoon dit voorstel in de Kamer verworpen is, acht men het niet onmogelijk dat het in den Senaat weder opduikt; om deze reden wordt het noodig geacht, het verderfelijke van een dergelijk stelsel in het licht te stellen. (Sp. M., 1 Janv.)

De organisatie van en de bevelvoering over de troepenkorpsen. (*Vervolg.*) De verhouding van den korpscommandant tot de onder zijne bevelen staande officieren. (Sc. M., Déc.)

Opmerkingen betreffende de reorganisatie van het leger. (*Vervolg.*) Voorstel tot wijziging van de bestemming en organisatie van de gewestelijke regimenten en de jagerbataljons. (Sc. M., Déc.)

De nieuwe indeeling voor de landweer en den landstorm in Italië. De betekenis der in Italië voorgenomen militaire hervormingen. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

## II. Algemeene krijgskunst.

Na de herfstmanoeuvres. Een terugblik op het afgeloopen oefeningsjaar. Beschouwingen over de wijze van oefening en opleiding der infanterie. (M. W. Ver., Band XXXVII, Heft 5.)

De Canadian-Pacific-spoorweg en zijn strategische waarde voor Engeland. Door het bezit van dezen spoorweg is Engeland onafhankelijk geworden van het Suez-kanaal en kan het in zeer korten tijd troepen naar de westelijke kust van Noord-Amerika en verder naar Japan, China, enz. overbrengen. (M. W. Ver., Band XXXVII, Heft 5.)

Over de huisvesting van sterke legerafdeelingen aan de basis en vóór ingesloten vestingen. Zie onder XII.

Verdediging van havens en zeegaten. Zie onder XIII.

## IV. Techniek der artillerie en ballistiek.

Het springen van een kanon van 34 cM. Beschouwingen over het springen van een kanon van 34 cM. aan boord van de *Amiral Duperré*. (Génie Civil, Deel XIV, N°. 41.)

Schietproeven der gietstaalfabriek van KRUPP met nieuwe buskruitsoorten. De proeven, waarvan de uitkomsten worden medegedeeld, hadden ten doel, een buskruitsoort te verkrijgen, die voor geschut van klein kaliber meer snelheid met minder druk oplevert dan de tot nu toe gebruikelijke soorten en bovendien weinig rook verspreidt. De uitslag der proeven was zeer gunstig. (Allg. M. Z., N°. 99.)

Wijziging in den chronograaf *Le Boulengé*. (Archiv, Band XCV, Heft 42.)

Nieuwe patenten. Betreffende pneumatische kanonnen, elektrische ontsteking van snelvurende kanonnen en vervaardiging van projectielen. (Engineering, N°. 1199.)

Gietstalen kanonnen. Verschillende opgaven betreffende de in Amerika vervaardigde vuurmonden. Cijfers aangaande de trekproeven en mededeelingen betreffende het springen van den proefvuurmond op 5 Dec. jl. (Engineering, N°. 1199.)

Levering van geweren. Het Italiaansche gouvernement heeft met verschillende particuliere fabrieken overeenkomsten gesloten voor de levering van 400.000 geweren nieuw model, tegen 10 Maart a. s. (Engineering, N°. 1199.)

Stalen projectielen. De vervaardiging van stalen projectielen gaat in Engeland belangrijk vooruit. Van de 1500 stuks, door de firma FIRTH en Co. te Sheffield geleverd, werd er niet één afgekeurd. (Engineering, N°. 1199.)

Snelvurende kanonnen. Verschillende opgaven betreffende GRUSON's snelvurende kanonnen van 37, 53 en 57 mM. (Engineering, N°. 1200.)

ZALINSKI's dynamietkanon. Op de loopende oorlogsbegroting der Vereenigde Staten is 400.000 dollar voor de aanschaffing van dynamietkanonnen uitgetrokken. (Engineering, N°. 1200.)

Magazijn-geweer. Het voorbeeld van Engeland wordt door Oostenrijk, Duitschland en Italië gevolgd, die alle het beginsel van het *Lee*-geweer aannemen. (Engineering, N°. 1200.)

Russische vuurmonden. Twee kanonnen van 30,5 cM., wegende 50 ton, zijn dezer dagen voor de bewapening der *Sinope* naar Sebastopol gezonden. (Engineering, N°. 1200.)

Torpedo-kanon volgens GRAYDON. (Scientific American, Suppl. N°. 676.)

#### **V. Militaire administratie en intendance.**

Veldbakkerijen. Beschouwingen over de organisatie der veldbakkerijen in het Fransche leger. (Génie Civil, Deel XIV, N°. 8.)

#### **VIII. Militair onderwijs.**

De militaire scholen (1682—1793). (*Vervolg.*) Korte mededeelingen omtrent de bestemming en inrichting dezer scholen. (Sc. M., Dec.)

#### **IX. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der infanterie.**

De vuurtactiek der Fransche infanterie. (*Vervolg.*) Vergelijking der verschillende vuren ten opzichte der trefkans volgens de bij proefnemingen in Frankrijk en elders verkregen uitkomsten. (Sc. M., Déc.)

De hoornsignalen voor de Pruisische infanterie. Historische herinneringen omtrent deze, in 1788 ingevoerde signalen. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

De afschaffing van het bajonetschermen. Motieven, op grond van welke deze afschaffing spoedig wordt verwacht. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

Het nieuwe infanterie-exercitiereglement. (*Slot.*) (Allg. M. Z., N°. 96.)

Het nieuwe Turksche infanterie-repeteergeweer, mod. 87. Opgaaf van het stelsel, de afmetingen, het gewicht, de munitie en de ballistische eigenschappen. Het stelsel komt grootendeels overeen met dat van het Duitsche geweer; het kaliber bedraagt 9,5 mM. (Allg. M. Z., N°. 97.)

De opleiding der recruten in 1888—89. Voor de eerste maal zal bij de opleiding het nieuwe reglement moeten toegepast worden. Naar aanleiding hiervan wordt nagegaan, welke wijzigingen in methode, tijndeeling en doel geboden zijn. (Allg. M. Z., N°. 100—101.)

Het gevecht van cavalerie tegen infanterie. Zie onder X.

#### **X. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der cavalerie.**

Het gevecht van cavalerie tegen infanterie. Tactische studie, toegelicht door voorbeelden uit de krijgsgeschiedenis. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Déc.)

Altijd moedig voorwaarts. Over de waarde der cavalerie voor het gevecht. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

#### **XI. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der artillerie.**

Opmerkingen betreffende de reglementen der veldartillerie. Aanwijzing van verschillende vereenvoudigingen, welke in deze reglementen kunnen gebracht worden. (Sc. M., Déc.)



Het artilleriepaard. Beschouwingen over de africhting van het artilleriepaard en de op dit onderwerp betrekking hebbende voorschriften. (*Wordt vervolgd.*) (Sc. M., Déc.)

Het vuren op bewegende doelen. Opmerkingen naar aanleiding van het op het schietterrein Cercottes (bij Orleans) en te Bourges toegepaste systeem. (Génie Civil, Deel XIV, N<sup>o</sup>. 8.)

Afstandmeting op het slagveld. Beschouwingen over het gebruik van den gevonden afstand bij het art. vuur te velde. (Génie Civil, Deel XIV, N<sup>o</sup>. 8.)

Het ontwerp-exercitiereglement voor de Pruisische veldartillerie. Vergelijking tusschen de voornaamste bepalingen van dit ontwerp en het reglement van 1877. (*Slot.*) (Jahrb. A. u. M., Dec.)

Rectificatie van het medegedeelde omtrent het regelen der tempeerings bij de Zwitsersche artillerie. Naar aanleiding van het medegedeelde in de opstellen in het *Archiv*, over de quaestie van het regelen der tempeerings, wordt uiteengezet, dat de methode, in Zwitserland in gebruik, niet juist is weergegeven. (Archiv, Band XCV, Heft 12.)

Proeven te Lydd. Uittreksel van het verslag van Majoor CLARKE. De proeven hadden betrekking op: Het weerstandsvermogen van beton vóór pantseringen. De bescherming, door een horizontaal pantserschild verschaft. Het weerstandsvermogen van een kazemat tegen worpvuur. De bescherming tegen scherven door staalplaten van verschillende dikte. Het terugvliegen van scherven. Het doen ontploffen van granaten door er tegen treffende scherven. (Engineering, N<sup>o</sup>. 1201.)

De invloed van het worpvuur en van de projectielen met brisante lading op de versterkingen. Zie onder XII.

### **XII. De krijgswetenschap met betrekking tot het wapen der genie.**

Stortbaden voor gevangenen, kazernes, enz. (Génie Civil, Deel XIV, N<sup>o</sup>. 9.)

De invloed van het worpvuur en van de projectielen met brisante lading op de versterkingen. Bespreking van BRIALMONT's jongste werk: *Influence du tir plongeant et des obus-torpilles sur la fortification*, door VON SAUER. (*Wordt vervolgd.*) (Jahrb. A. u. M., Jan.)

Engelsche proeven met lichtgevende stoffen bij nachtelijke operatiën. Proeven worden medegedeeld, waarbij met goed gevolg, door de officieren, van lichtgevende stoffen, gestreken op glas, hout of metaal, gebruik gemaakt werd, om zich 's nachts te oriënteren. Aanbeveling zou het verdienen, dat de leider van nachtelijke operatiën een band van lichtgevende stof om den arm droeg. (Allg. M. Z., N<sup>o</sup>. 98.)

De nieuwe denkbeelden op het gebied der versterkingskunst. Bespreking van het werk van BRIALMONT, *Influence du tir plongeant et des obus-torpilles etc.* (Archiv, Band XCV, Heft 12.)

Over de huisvesting van sterke legerafdeelingen aan de basis en vóór ingesloten vestingen. Op krijgshistorische gronden wordt de noodzakelijkheid bepleit, om reeds in vreedstijd vervoerbare barakken voor het leger op te leggen. Daarna volgen eenige mededeelingen omtrent de inrichting, het gewicht en de kosten van plaatijzeren barakken. (M. W. Ver., Band XXXVII, Heft 5.)

### **XIII. Onderwerpen betreffende de marine.**

De marine-quaestie. Beschouwingen over de aanstaande hervormingen in de Duitsche marine. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

De toekomstige Duitsche marine. Mededeeling van de bij den Rijksdag ingediende memorie betreffende de aanvraag van gelden tot den bouw van een aantal nieuwe schepen. In dit geschrift wordt er op gewezen, dat de Duitsche marine niet meer op de hoogte is van den tijd. Het plan tot reconstructie van de vloot omvat den bouw van 4 pantser-slagschepen, 9 pantserschepen voor de kustverdediging, 7 kruisers (corvetten), 4 kruisers (stationschepen), 2 aviso's en 2 torpedo-booten, tot een gezamenlijk bedrag van 116.800.000 Mark. (Allg. M. Z., N°. 96—97.)

Torpedo-aanvallen. Beschouwingen van Luitenant W. H. JACQUES. Achtereenvolgens worden besproken: Het gebruik der torpedo's in den zeeoorlog. Het type, dat voor de Vereenigde Staten noodig wordt geacht. De organisatie en instructie van het personeel. De tactiek bij offensief en bij defensief optreden. (Engineering, N°. 1199.)

Verdediging van havens en zeegaten. Beschouwingen over de voorstellen, gedaan naar aanleiding van de manoeuvres der Engelsche zeemacht. (Engineering, N°. 1200.)

#### **XIV. Krijgsgeschiedenis.**

De gevechten en slagen uit den Krimoorlog. (Slot.) Krijgshistorische schetsen, gevolgd door critische opmerkingen. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

Geschiedkundige mededeelingen. Bespreking van het werk: WAHL, *l'Algérie*. (Wordt vervolgd.) (Sp. M., 1 Janv.)

#### **XVI. Geschiedenis. Land- en volkenkunde. Aardrijkskunde**

De grensregeling met China. (Vervolg.) Historisch overzicht, aanvangende met het jaar 1858. (Sc. M., Déc.)

#### **XVIII. Onderwerpen van gemengden aard.**

Veertiendaagsche kroniek. Aanmaning aan de legerkorpscommandanten, om niet af te wijken van de bestaande exercitiereglementen. — Bepaling, dat van de officieren, die met een brevet de hogere krijgsschool verlaten, de eerste 4 nummers voor rijksrekening een buitenlandsche reis van een halfjaar zullen maken. — Bepaling, dat de officieren het laken voor hun uniform tegen betaling uit de rijksmagazijnen kunnen ontvangen. — Op 10 Dec. is het voorloopige schiet-reglement definitief ingevoerd. — De recruteeringswet in de Kamer. — Een artikel in de *Progrès militaire* over het avancement. — Nieuwe bepalingen omtrent het verleen van verloven. (Sp. M., 1 Janv.)

Naar aanleiding van den Frederiksdag. Over belooningen en onderscheidingen in het leger van FREDERIK DEN GROOTE. (Jahrb. A. u. M., Jan.)

Verscheidenheden. De tentoonstelling van de adressen aan Keizer WILHELM in het museum voor kunstnijverheid te Berlijn. De nieuw uitgeschreven wedstrijd door de internationale conferentie van het Roode Kruis, voor de vervaardiging van een vervoerbaar lazareth. (Allg. M. Z., N°. 98 en 99.)

JOHANN VON HEILMANN, Kon. Beiersch luitenant-generaal, ter beschikking. Levensbericht. (Wordt vervolgd.) (Allg. M. Z., N°. 98, 99 en 101.)

Prins ALEXANDER VAN HESSEN. Levensbericht. (Allg. M. Z., N°. 101.)